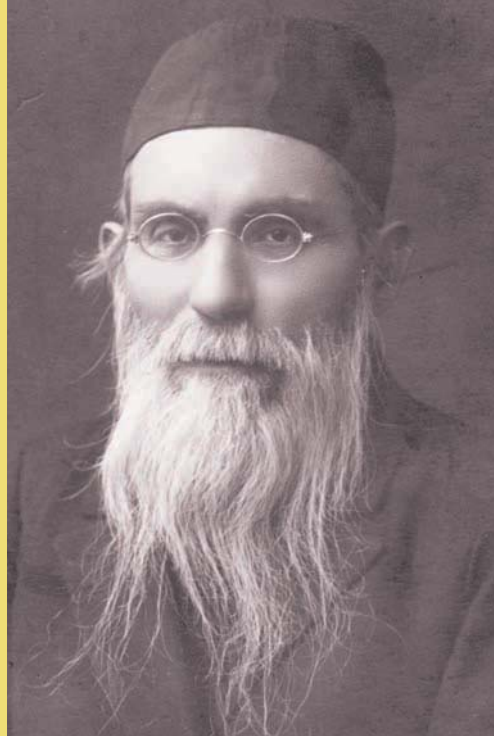

יתד נאמן | גיליון 19

שובת קדש

בס"ד, פרשת משפטים כ"ט בשבט תשע"ז

90 שנה להסתלקות מרנא | **גדלות האדם** | שיחות במעונותיהם של גדולי ישראל שליט"א על האיש והשיטה

40 שנה להסתלקות כ"ק | **ה"בית ישראל" זצוק"ל**

המקום מעבר

שיחה נדירה במעונו של הגאון רבי שאול אלתר שליט"א על הרבי ופעלו

וזאת התורה

הרב רפאל ברלזון

מדור זה מוקדש לזכרו ולע"נ של ידידנו הבלתי נשכח,
הרה"ג רבי ישכר דב רובין זצ"ל בעל יצירת הענק "טללי אורות"

'יהודי' - נעים להכיר!

"וכבר כתבנו שכל אחד מישראל הוא כולל
עולם שלם... והוא גם כן כעין הכוכבים,
שאף שכל כוכב מיוחד לדבר פרטי לשים
משטרו בארץ, מכל מקום הוא כולל כל
העולם - שמשפיע הדבר הפרטי לכל
העולם כולו... ונמצא שכל אחד מישראל
שקול ככל העולם וככל ישראל"

בעוד מחצית השקל באה לכפר אך על
הטא העגל?

הוא הולך ומוסיף נדבך נוסף בשם זקינו
מרון הכתב סופר, זצ"ל: מה טעם נמנים
ישראל באמצעות 'מחצית' השקל ולא
באמצעות שקל שלם?

זה בא ללמדנו שספירה מושלמת של בני
ישראל היא משימה בלתי אפשרית. מדוע?
משום שניתן לספור ולמנות רק את הגוף
של בני ישראל, אבל את הנשמות אי אפשר
לספור כי "במעלתם שקול אחד לפעמים
כנגד כמה מישראל".

מי שמאריך בנושא זה - ואף הוא בפרשת
שקלים - הינו הגאון המקובל רבי יצחק
אייזיק חבר זצ"ל (ב'שיח יצחק'). הוא מציין
שישראל נמשלו לעפר ולכוכבים. עפר
הוא רק עניין של 'כמות' שכן כל גרגר חול
דומה לחבירו. כוכבים מגדירים גם 'איכות',

רשת שקלים' בתורה (שמות ל,
יא) - מציין בעל הטורים - סמוכה
לעניין 'יום הכיפורים' (שם פסוק י').
ב'דעווא דרעוויין' של שנת תשנ"ב ביאר
כ"ק אדמו"ר מערלוי זצ"ל את העניין כך:
ראשית תמך יסודותיו על דברי זקינו מרון
ה'התם סופר' זצ"ל, אשר רמז את מצוות
התשובה בפרשת מחצית השקל באופן זה:
"ב'י תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם"
- המילה 'לפקדיהם' היא מלשון חיסרון [כמו
"ילא נפקד ממונו איש" במדבר לא, מט].
ו'תשא'! היא מלשון הגבהה. היינו שכאשר
תבקש להגביה ולרומם את בני ישראל
מהחיסרון שנוצר בעקבות עוונותיהם,
העצה היא - "יגבהו איש בפר נפשו ל'
בפקד אתם" - לעשות תשובת המשקל,
שהיא בבחינת 'בפר נפשו'.
שואל הרבי מערלוי: היכן ומה טעם מצא
באן רמז למצוות התשובה בכללותה -

בין אמת לשקר

"מדבר שקר תרחק" (כג, ז)
בברית היה אדם שכינהו 'איש האמת'
משום שהיה הורס שידוכים ע"י שסיפר
את כל האמת. אמר לו רבי שלום מנשה
זצ"ל בנוכחות מרון רבי חיים זצ"ל:
כתוב בספרים הקדושים שאפילו
קצת אמת מאיר את כל העולם כולו -
וא"כ הרבה אמת יכול חלילה לגרום
לשריפה... (עובדות והנהגות לבית
בריסק)
ומרגלא בפומיה דהרבנית מרת חסיה
סורוצקין ע"ה: "מדבר שקר תרחק - אבל
את האמת לא חייבים תמיד לומר!"
(מפי נכדה)

"וַאִיקֵן וְהִנֵּה חֲלוֹם"

"לְבַנַּת הַסְפִיר" (כד, י)
 "וקראתי שם החיבור הזה
 לבנת הספיר" – כותב בעל
 פירוש הגרש"פ 'לבנת הספיר'
 בהקדמתו – "מפני כי יום שביעי
 של פסח שנת תש"ז, לאחר
 סעודת היום, נרדמתי קצת,
 ואמרו לי בחלום שהחיבור על
 ההגדה שהתחלתי לעשות, יהי'
 נקרא שמו 'לבנת הספיר' על
 שם כי 'הספיר' הוא לשון 'סיפור'
 וזהו ה'הגדה של פסח' הוא
 'סיפורי יציאת מצרים' כמאמר
 הכתוב (שמות י, ב) "וּלְמַעַן
 תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶךָ וּבִן בְּנֶךָ אֶת
 אֲשֶׁר הִתְעַלְלָתִי בְּמִצְרַיִם"
 וכמ"ש "והיו מספרים ביציאת
 מצרים כל אותו הלילה".

"ו'לבנת' הוא בדרך דאיתא
 בזה"ק (בראשית דף כ"ז) על
 הפסוק "וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם
 בְּעִבְדָּה קָשָׁה" – בקושיא.
 "בְּחֶמְרָה" – בקל וחומר.
 "וּבְלִבְיָיִם" – בליבון הלכתא
 וכו' "עויין שם. וזהו 'לבנת'
 שֶׁמֶלְכַּנַּת הַסְפִיר, שהפירוש הזה
 על ההגדה מלבנת, מבאר ומלבן
 'הספיר' – היינו ההגדה שהיא
 סיפורי יציאת מצרים להבין
 כוונת הסיפורים".

"וַאִיקֵן וְהִנֵּה חֲלוֹם".

"לכן קראתי שם החיבור
 הזה לבנת הספיר. והנה עתה,
 קודם שנתתי החיבור הזה אל
 בית הרפוס, הי' מונח הכתב-
 יד הזה על שולחני, והסתכל בו
 בני היקר המופלג כמר ברוך
 פנחס שיחיה, והתבונן גם בשם
 'לבנת הספיר' וחשב בו מחשבות
 טובות, חשבונות של מצווה,
 והראני כי 'לבנת הספיר' עם
 הכולל עולה מספרו כמספר
 שמי כזה: 'דוד יצחק אייזק בן
 ברוך פנחס' במכוון – והנאני,
 והעליתי החשבון הזה בשם
 אומר".

כולם "במה שמתקן דבר פרטי לכלל
 העולם מה שאין חבריו יכולים לתקן זה"
 (ועיי"ש שיש שני סוגי ספירה. ספירה
 כמותית וספירה איכותית, כאשר בזו
 האחרונה כל מספר שמתווסף הוא בדרגה
 גבוהה מהמספר הקודם – כאיכות בני
 ישראל).

הדרך לדוכתיה. הסיבה שנצטוו להביא
 מחצית השקל, מדגישה שספירת בני
 ישראל היא רק כלפי הגופים, אך לא
 כלפי מעלתם הרוחנית שהיא בלתי ניתנת
 לספירה!

אומר הרבי מערלוי: "כאשר ישים האדם
 את זאת לנגד עיניו – במה רמה ונשגבה
 היא מעלת נשמתו, שבכוונה להתעלות
 עד שמי רום... – ודאי יתן את דעתו ואת כל
 שימת ליבו לדוממה ולהעלותה, ולהישמר
 בכל מיני משמר מלפגום בה. ואת אשר פגם
 בה, ישלימה ויעמידנה על תיקונה ע"י העסק
 בתשובה ובעשיית הטוב והישר, מעתה ועד
 עולם. ושפיר מדוע נרמז בפסוק מידת
 ה'תשובה'... כיוון שעצם נתינת מחצית
 השקל, מעורר את האדם לתשובה".

שכן למרות הריבוי האינסופי של כוכבים –
 מייצג כל אחד מהם איכות שונה.

הפסוק בתהילים (קמז, ד) אומר "מוֹדַחַ
 מִסְפָּר לְכֹכְבִּים לְכֹלֵם שְׁמֹת יִקְרָא" – לפי
 "שיש להם טעם נכון במספרם, שכך צריכים
 להיות לא פחות ולא יותר. ולכן יש לכל אחד
 שם מיוחד לפי פעולתו ומשטרו בארץ. וגם
 שכל הכוכבים הם אינם בשיווי גמור, רק הם
 מתחלקים במדרגתם זה למעלה מזה, וכל
 כוכב יש לו גלגל מיוחד אשר הוא קבוע בו,
 והם זה למעלה מזה".

"...וכבר כתבנו שכל אחד מישראל
 הוא כולל עולם שלם... והוא גם כן כעין
 הכוכבים, שאף שכל כוכב מיוחד לדבר
 פרטי לשים משטרו בארץ, מכל מקום הוא
 כולל כל העולם – שמשפיע הדבר הפרטי
 לכל העולם כולו. והוא מה שאמרו רז"ל
 (תנא דבי אליהו רבה ב') "כל העולם כולו
 תחת כוכב אחד יושב", ורמזו גם כן מה
 שנתבאר שישארל נמשלו לכוכבים שכל
 אחד משפיע דבר מיוחד אל כל העולם
 בכלל, ונמצא שכל אחד מישראל שקול
 ככל העולם וככל ישראל". ובהמשך דבריו
 מבאר שוב, שגם קטן מישראל שקול כנגד

מעשה למעשה

ישראל למברגר

מעשה:

סיפר כ"ק אדמו"ר מסקווירא שליט"א:
הבעל תוקע 'אין דער היים' [-בבית,
כלומר בסקווירא, אוקראינה] היה הרב
הצדיק רבי אשר סופר זצ"ל, בנו של רבה
של קראקא הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל.
ולחיות בעל תוקע בסקווירא כלל לא היה
'קלייניקייט'! [-דבר קטן]

שורשי משפחתו היו מהונגריה ומנהגי
אשכנז, ובביתו של הקראקא'ער רב היו
הן חסידים והן כאלה שלא. סיפר האבא
זי"ע שכאשר הגיע רבי אשר למשפחת
הוריו - והוא כבר היה סקווערער עם כל
ה'קנאק' [-העוצמה] - שאלו אותו: מה נהיה
איתך, ומה מצאת שם בסקווירא - שמא רוח
הקודש? ממה כל כך התפעלת שם?!

למעשה:

איך מתמודדים עם שאלה כזו?
וכי קיים 'גלאי רוח הקודש'?
הבעל-תוקע התמודד עם השאלה בחכמה:
וכי אני 'מבין' ברוח הקודש? שאל. אך
זאת אמרו נא לי: הברייתא של רבי פנחס בן
יאיר היא כפשוטה - נכון?
-בוודאי!

אז מה כתוב שם בברייתא, שתורה
מביאה לידי זהירות, שמביאה לידי זריזות,
שמביאה לידי נקיות, וכן על זה הדרך:
פרישות, טהרה, חסידות, ענווה, יראת חטא,
וקדושה שמביאה לידי רוח הקודש.
ובכן, את כל הדרגות שמופיעות ברשימה
לפני 'רוח הקודש' אני ממשש שם בחוש.
אז אם אתם מודים לברייתא של רבי פנחס
בן יאיר, יוצא שאם יש שם תורה וזהירות
וזריזות וכו' ממילא גם יש רוח הקודש!...

מעשה:

מרכבת עץ מיניאטורית, מגולפת
בעדינות, מתרוצצת על המסלול.
לירה עוד אחת. ועוד אחת.
אל המרכבות לא רתומים סוסים - כי אם
פרעושים!
ולא. לא מדובר בסיפור חדש של 'מאיר
ברעם'.
ברוכים הבאים ל'קרקס הפרעושים' -
שעשוע שהיה נפוץ באירופה שלפני כמאה
שנה.

הפרעוש מושמץ כטפיל ו'פרזיט'
שבנוסף לכך מעביר מחלות - זו כנראה
הסיבה שפחות שומעים על תכונותיו
האחרות: הפרעוש הוא מן המנתרים
הטובים בעולם!

בשעת רעב הוא מסוגל לנתר במשך
72 שעות במרוץ אחר מנת דם. רגליו
האחוריות, הארוכות, מאפשרות לו לנתר
לגבהים מרשימים. למרות גדלו, וליתר
דיוק קטנו, הוא מסוגל לנתר לגובה מדהים

מעשה:

כאשר עמד הגאון רבי יוסף דב
סאלאווייצ'יק זצ"ל, לפתוח את
ישיבתו בירושלים שידלו את הבחור
'יצחק זילברשטיין' מבחירי ישיבת
'סלבודקה' לעלות ירושלימה. הוא
הציב תנאי בודד: שהחברותא שלו
- הבחור 'אברהם יצחק לנאל' - ילך
עמו.

בסופו של דבר רק החברותא עלה
ירושלימה, והיה לאחד משמונת
הבחורים שייסדו את ישיבת בריסק.
הבחור 'אברהם יצחק לנאל' למד
שם כמה שנים ורכש בקיאות והבנה
עמוקה במסכתות קדשים.

בחורף תשט"ז התארס עם בת הגאון
רבי אברהם דוד רזונטל זצ"ל, רבה
של 'שערי חסד', ובעל 'באר המלך'.
בשמחת האירוסין הפליג רבו,
הגאון רבי יושע בער לדבר בשבחו
ובמעלותיו, וכשסיים פנה אליו החותן
הנרגש רבי אברהם דוד רזונטל ושאלה
בפיו: "הן כשהוצע השיריך פניתי
אליכם ובידרתי על תלמידכם - החתן,
ומדוע לא גיליתם התפעלות זו כשם
שגיליתם בדרשתכם זו?"

למעשה:

השיב לו רבי יושע בער בכנות:
"לא רציתי שתצטער באם השיריך
לבסוף לא ייצא אל הפועל - שהרי
חתן כמוהו לא היית מוצא!" -

מעשה:

את הכולל שלו הקים מרן הגאון רבי ישראל מסלנט זצוק"ל בקובנה - ואולי דווקא שם. שכן קובנה עיר של דעתנים היתה. לא צריך ללמוד 'סוציולוגיה' כדי לדעת זאת - מספיק לחטט ב'משפחולוגיה'. בתקופת ייסוד תנועת המוסר, קראו מתנגדי השיטה לאסיפה נגד התפשטותה והשפעתה. וטענתם בניהם: לימוד התורה עצמו, אף ללא תוספות, דיו שיישר את האדם!

במהלך האסיפה נכנס לפתע אורח לא קרוא - מרן הגה"צ רבי נפתלי אמשטרדם זצוק"ל. פנה אל הנאספים ואמר: פעם היו האימהות מאכילות את ילדיהם בכל ערב ראש חודש עשב מסוים, אשר נועד לשמש כתרופה נגד תולעים במעיים. אז מדוע כיום פסקו מלהשתמש בכך?! שמא חדלו האימהות מלרחם על בניהם?

לא. אלא שסגולת התרופה נובעת מחריפותה ומרירותה אשר ממיתות את התולעים. אבל הרי לא יכולים להאכיל ילד בעשב מר? אז האימהות היו מערבבות את העשב במרקחת עריבה לחיך, והילדים היו בולעים את התרופה המתוקה.

חלף זמן והסתבר שהתולעים בוררים וניזונים מהמרקחת ללא העשב...

ממילא שוב אין תועלת בתרופה - אלא אם כן לוקחים אותה כפי שהיא!

למעשה:

הנמשל החד היה ברור: ברור שהתורה מלאה וגדושה בתרופות המוסר, אלא שהתולעים - היצר הרע וחיילותיו - בוררים להם רק את מה שערב לחיך...

אז נכון. מוסר הוא לפעמים מר, אבל רק כך התרופה משפיעה!...

[סיפר זאת הגאון רבי אריה זאב גורביין זצ"ל מגייטסהעד - בכינוס תלמידים לזכרו של מרן הגה"צ אדסלר זצוק"ל - כפי ששמע מאביו שלמד בסלבודקא, שהיתה פרבר של קובנה]

תחילה מרשים לו לקפוץ רק בתוך מבנה זכוכית סגור. הוא קופץ יותר מידי גבוה וחוטף בראש. פעם. עוד פעם. ועוד פעם! במשך הזמן הוא לומד עד היכן כדאי לקפוץ - ומתי מתחילים לחטוף...

למעשה:

אמר החכם: רבים האנשים שניסו בעבר לקפוץ, להתעלות, וקיבלו מכה. הדבר קרה שוב ושוב עד שהם 'התאמנו' רח"ל שלא כדאי לקפוץ! ולא ידעו ולא ראו ש'תקרת הזכוכית' מזמן כבר לא מאיימת על ראשם, וכדאי להם לנסות שוב לקפוץ! להתעלות! הפעם ההצלחה ממתינה להם מעבר לקפיצה...--

של ח"י סנטימטרים ולמרחק של ל"ג סנטימטרים!

אם אדם היה מסוגל לקפוץ לאותם מרחקים ביחס לגודל גופו, הרי מדובר בקפיצה לגובה של מגדל בן 50 קומות! בדיוק משום כך מצאו את עצמם פעם אנשים מצטופפים ליד שולחן הקרקס הנורד, ומשקיפים מבעד לזכוכית מגדלת ב'מרוץ פרעושים' שנדרשו לגרור אחריהם עגלות מסע מיניאטוריות - או לנתר לגבהים.

הפרעושים המשוכללים יותר ידעו לנתר מבעד לטבעות אש, ולבצע את התעלולים שיותירו את הצופים המומים.

אבל אם הפרעוש יודע לנתר כל כך טוב, אז מה יגרום לו שלא לברוח אל החופש בניתור איתן אחד? מדוע לו להיגרר במזוודה חנוקה מכפר לכפר כדי להעשיר את בעליו?

אוהו! לשם כך מאלפים את הפרעוש. כיצד מאלפים אותו? פשוט ביותר.

חומר מתאים למדור - מרקע אישי או שנשמע מבלי ראשון

ניתן לשלוח לת.ד. 1008 מיקוד 9100901 ירושלים. דוא"ל: 8126214@gmail.com

שיחה במעונו של הגאון הגדול רבי

אמן

י היה מרן ה'אלטער' מסלובודקא?

הגאון הגדול הגרבי"מ שליט"א: האמת היא, שאני לא ראיתי ולא שמעתי אותו. אבל דמותו כאילו ניצבת מול עיני, בשל העובדה שמו"ח מרן המשגיח זצוק"ל, כל הזמן, היתה דמותו מול עיניו. אף על פי שבטוחני שכל מה שאני יודע אינו אלא חלק מדמותו, אבל אינני מתאר לעצמי שקיימת אפשרות להקיף את הדבר העצום הזה, שנקרא - מרן ה'אלטער' מסלובודקא.

אם קיימת כהיום הזה, הצלחה בחינוך תלמידים, לגדלות בתורה ביראת שמיים ובמידות מתוקנות - יש לייחס אותה, לאותם פירורים משיטתו ומדרכו, שדבקו בנו. אם הדמות של מרן ה'אלטער' אינה ניצבת מול העיניים. קשה לחנך לגדלות אמיתית. אינני חושב שישנן דרכים להבנות נפשו של אדם, אם לא דרך משקפתו של מרן הסבא. הוא היה דמות רב-גונית מאד - אך בולט בענקיותו, בשטחים אלו, של חינוך וצמיחה. חרות ראייתו ובהירות עמקות מחשבתו, בשילוב עם פלאות מידותיו, הם המה כלי אומנותו.

מרן הגאון רבי ישראל סלנטר זצוק"ל הוא אבי דרך או שיטת המוסר. ל'מוסר' - אין תרגום או פירוש. אף דבר אינו 'מוסר' חוץ ממוסר. רק 'מוסר' הוא מוסר! מה זה, בכל זאת, פירוש 'מוסר'?

כל מה שאדם ייקח אל ליבו. ילמד, או יקיש לעצמו, לדרכיו, לתכניותיו, בפרט לעתיד, זה נקרא 'מוסר'. ו'מוסר' אינו ה'מחשבות'. 'מוסר', זה הלימוד שלומדים מחז"ל, ומקשישים דרכים לעצמנו היאך להתנהג. 'מוסר' זוהי מערכת הביקורת העצמית, או הביקורת בכלל. 'מוסר' זה תכניות. דין וחשבון. מהלכים בעלייה, ופיתוח השאיפות. כל זה וכיוצא בזה, שייך לחלק ה'מוסר'.

הוא זה שחידש, כי על האדם מישראל לקבוע דבר יום ביומו מועד לחישוב דרכיו, לביקורת על הליכותיו. במועדים אלו חייב האדם להתייחס אל עצמו, גם כשומע גם כמשמע - גם כמבקר גם כמבוקר. חייבים להפוך מחשבות, לתכנית פעולה. לעמוד על שרשי המעשים, ולדבר עם עצמו ב'שפתיים דולקות', הלא היא שפת הרגש. לעורר ולהתעורר לתיקון המידות, הלא המה מרכיבי אישיותו של האדם, ולהחליט על שירות הרע והשרשת הטוב. כל זה מתוך מגמה החלטית, לא רק להיטיב דרך, אלא אף

מי היה ה'סבא'? איך הוא פעל כל כך בלב תלמידיו ותלמידי תלמידיו כששמו נישא בהערצה עד היום? מי שהיה אחד מתלמידיו הקרובים ודלה והשקה מתורתו לתלמידיו היה מרן הגאון רבי מאיר חדש זצוק"ל. עלינו ירושליימה למעונו של חתנו ראש ישיבת 'עטרת ישראל' וחבר מועצת גדולי התורה הגאון הגדול רבי ברוך מרדכי אזרחי שליט"א. הצגנו את השאלה, וככל שהשיחה התארכה, הערפל החל להתפוגג. הגאון הגדול ראש הישיבה שליט"א בעומק עיונו, הבהיר את משנתו של מרן ה'אלטער' מסלובודקא. יהיו הדברים לזיכוי הרבים במלאת תשעים שנה לפטירתו.

ברוך מרדכי אזרחי שליט"א

השפעה

להשתנות מקצה אל קצה. רבי ישראל מטיף, מעורר ומשכנע, כי בידו של כל אדם להשיג הישגים אלו, עדי היותו כבריה חרשה. ללא מוסר, לא ייתכן זאת. אך עם מוסר – הדרך בטוחה. תלמידיו של רבי ישראל, הוסיפו ופיתחו את הרעיון, והציבו דרכי פעולה. 'קעלם' מצד אחד, ו'נובהרדוק' מצד שני. ובתווך – הדבר רחב האופקים, רב הפעלים ורב הפארות שנקרא 'סלבורקא'.

מרן ה'אלטער' גילה רבדים שלמים באדם שלא היו ניגשים אליהם. הוא עבד קשה מאוד להחדיר את הדבר, שנקרא הכרת האדם את עצמו. את האובייקטיביות של האדם כלפי עצמו, עד כמה שזה יכול להיות. כשאדם בינו לבין עצמו, ובמצב של דאגה לעצמו, ומי שנמצא על כף המאזניים זה הוא עצמו, אז האובייקטיבי ביותר הוא – האדם בעצמו.

טעות מה שחושבים, שמרן ה'אלטער' לא עסק במשמעת בשטח החינוך. ודאי שמרן ה'אלטער' רצה מאוד את המשמעת, אבל היא צריכה להיעשות על ידי האדם עצמו! האדם צריך להיות ממושמע כלפי עצמו.

ומהי משמעת בכלל?

הגאון הגדול הגר"מ שליט"א: צריך להבין הרי כל הבריאה כולה קיימת ומתפקדת על פי משמעת. "בעשרה מאמרות נברא העולם" – מה זה 'עשרה מאמרות', אם לא משמעת! 'מאמרות'. מי אמר? רבש"ע, למי אמר? ומה קרה?

הבורא עולם אמר: "תרשא הארץ דשא עשב", אמר לה שתוציא עשב ואמר לעשב לגדול. העשב משמיע לעצמו את הפקודה הזו, והאדמה 'שומעת' את ה'מאמר' ומבצעת את הפקודה ומצמיחה עשב. וכן כל עשרת המאמרות.

רש"י בסוף פרשת ניצבים אומר: "אמר להם הקב"ה לישראל, הסתכלו בשמיים שבראתי לשמש אתכם, שמא שינו את מידתם, שמא לא עלה גלגל חמה מן המזרח והאיר לכל העולם. הסתכלו בארץ שבראתי לשמש אתכם, שמא שינתה את מידתה, שמא זרעתם אותה ולא צימחה, או שמא זרעתם חטים והעלתה שעורים".

– הפלא ופלא. מה ההשוואה הזאת? הלא כך הקב"ה ברא את טבע הבריאה. האם יש לבריאה ברירה שלא להצמיח, שלא להאיר, שלא לשקוע במערב ולזרוח במזרח? האם יש יכולת להצמיח שעורים במקום חטים? ומה זה קשור אלינו, מה עלינו ללמוד מהבריאה?

עלינו לשמוע, שצריך 'לשמוע' בקול השם! בקול מי שציווה אותך! איך לומדים את זה מהוריעה והצמיחה? התירוף הוא: השמש שומעת לצו השם, שיהיה אור. היא שומעת את זה בכל בוקר, ובכל ערב בצד אחר של העולם. היא 'שומעת', ו'משמיעה' זאת לעצמה.

"שמא ראיתם חטים שיצאו שעורים". תמוה! הלא חטים הן חטים. מדוע יצמחו שעורים מחטים? הלא אמרו להם לצמוח חטים? התירוף הוא, כי את זה גופא יש ללמוד, מכך שהבריאה כולה קיימה את ה'משמעת'. זהו יסודה וזהו קיומה. בעשרה מאמרות נברא העולם, ה'מאמרים' מתחדשים, ובעקבותיהם המשמעת מתחדשת. "המחדש בטובו בכל יום מעשה בראשית" – ה'מאמרים', עם ה'משמעת'.

לא שמרן ה'אלטער' לא רצה משמעת. לא יעלה על הדעת. מה שהוא רצה, שהמשמעת תוטל ע"י האדם עצמו. שהוא עצמו יהיה ה'משמיע' וה'שומע'. הוא עצמו, יקיים ויבצע את המשמעת לעצמו!

מה ישמיע? – את מה ששמע מהרבש"ע!

איפה שמע? בתורה! בכל חלקי התורה בכל חלקי המצוות, אבל מי הוא הדואג והאחראי לכך שיהיה ממושמע? – האדם עצמו! והעולם טועה בחלק הזה, וחושב, שבישיבות של מרן ה'אלטער', אין משמעת. זה לא נכון. בלי משמעת זה אנרכיה.

הוא היה אמן של דרכי ד'. אומרים שכשהוא דיבר, לא היתה שום רטוריקה בדבריו. הוא דיבר בשקט עם הפסקות רבות בין מילה למילה. אבל אני ראיתי מכתבים, ושמעתי ממו"ח ומעוד תלמידים, איך שהיו משתוקקים לכל מילה של מרן ה'סבא', כל מילה שלו, ומנתחים כל משפט. ומתמחים בדבריו, עד כי בכל אירוע ובכל בעיה, היו מתעמקים לחשוב מה היה מרן ה'סבא' אומר על מקרה כזה. כפי שלומדים פרשה רצינית.

אצל חותני מרן 'המשגיח' זצ"ל, שהיו סונטים לפעמים בתלמידים, בדברים כדורבנות. אף על פי כן, לא היה אף תלמיד שלא היה אוהב גמור למרן ה'סבא', ומשתוקק לראותו. זה קורה רק כשאדם מתייחס ומטפל בזולתו כמו עם עצמו – וגם מטפל עם עצמו, כמו עם זולתו. מרן ה'אלטער', וכן חותני, מעולם לא קמו עליהם 'מקפידים' בעקבות 'סניטותיהם' או פעולות חינוכם. למה? כי הם היו אובייקטיבים! כאילו אין להם נגיעות. מדברים על עצמם כאילו זה אדם אחר, ומדברים על אחר כאילו זה הם עצמם! זה הפלא ופלא, איך היה מחנך. איך היה משתמש עם כל תלמיד, לחינוכו של חברו. היה מגדל כל אחד בעיני חברו. ואף אחד, לא נשאר עם 'טעם' לא טוב, או עם קנאה ושנאה. איך הוא טיפח את העניין של 'קנאת סופרים תרבה חכמה', ומה שנראה לעין היה רק ה'תרבה חכמה', בלי ה'קנאה', זה יכול היה לעשות רק מרן ה'אלטער'.

מי נפגע, מכל המון האנשים, שהיו נכנסים אצל חותני יומם ולילה. המון בני אדם היו בביתו, יש אחד שמקפיד עליו? – אין דבר כזה. למה? וכי הוא לא תבע מבני אדם? הוא תבע, ואף אחד לא מקפיד! איך? הם הם הדברים. הכל נעשה באובייקטיביות. כל אדם הרגיש, שמרן ה'אלטער' מטפל בו. גם אצל חותני, ראו איך דאגתו נתונה לכל אחד.

אין אנרכיה ב'סלובורדקא'. יש משמעת. משמעת של 'סלובורדקא'! כשזוכים לקיימה, פירותיה עמוקים יותר ובטוחים יותר. מרן ה'אלטער' ידע והשכיל להחדיר זאת, אנו מנסים בעקבותיו. מרן ה'אלטער' היה בקי מאד בכוחות הנפש. נראה שידע לקרוא את ה'תוך' וה'פנים'. זוהי חכמה עצומה. אך כל ידיעותיו, כיוון שמהתורה ומחז"ל הן שאובות, לכן הן אמיתיות ומצליחות, ועצותיו נאמנות ובטוחות.

מה העצות שלו?

הגאון הגדול הגרבי"מ שליט"א: אזכיר שתי עצות, שני יסודות: הוא חנך והציב בראש הדרך, את העניין שנקרא 'שאיפה'. פיתוח ה'שאיפות' זה יסוד עצום במשנתו. קודם כל, האדם צריך לדעת את עצמו, ולהבין איזה אוצרות ניתנו לו. שהרי הוא מכיל אוצרות כל יתוארו. וצריך לדעת, שכל האוצרות ניתנו לו, כדי שיוכל להפיק מהם, את הייעוד שלו. לכל אדם יש שליחות. והוא יכול לבצע את השליחות שלו, לפי 'מוח' ו'לב', 'חושים', ו'רגש'.

איך הוא הצליח כל כך להשפיע על תלמידיו?

הגאון הגדול הגרבי"מ שליט"א: הוא היה אמן של דרכי ד'. אומרים שכשהוא דיבר, לא היתה שום רטוריקה בדבריו. הוא דיבר בשקט עם הפסקות רבות בין מילה למילה. אבל אני ראיתי מכתבים, ושמעתי ממו"ח ומעוד תלמידים, איך שהיו משתוקקים לכל מילה של מרן ה'סבא', כל מילה שלו, ומנתחים כל משפט. ומתמחים בדבריו, עד כי בכל אירוע ובכל בעיה, היו מתעמקים לחשוב מה היה מרן ה'סבא' אומר על מקרה כזה. כשמו"ח מרן המשגיח זצוק"ל היה צריך לדון בבעיה, אם בישיבה ואם של בחורים, תמיד היה מציב לנגד עיניו, מה היה מרן ה'אלטער' עושה במקרה כזה ומקיש מעניין לעניין, מסיפור לסיפור, מדמה מילתא למילתא, ומחלק ממילתא למילתא. תמיד למד את העניין, כפי שלומדים פרשה רצינית.

יסוד חשוב נוסף במשנתו היה, כי על האדם, קודם כל, לחנך את עצמו. חושבני, שזה כבר נמצא במשנתה של 'קעלם', ואף ברקע חידושו של רבי ישראל סלנטר בלימוד המוסר. אבל מרן ה'סבא' מסלובורדקא, לא הרפה מכך, כיסוד והלכה למעשה.

איך? לפי מה שאני הבנתי מתלמידיו, ראו על מרן ה'אלטער' עצמו איך הוא 'מחנך' את עצמו. איך הוא היה מחושב בכל מילה שיוצאת מפיו. איך לא יצאה מילה מיותרת מהפה. איך היתה התחשבותו בזולת, בכל ענייני 'בין אדם לחברו'. עובדה היא גם אצל מרן ה'אלטער', וגם

מה אנחנו יכולים היום ללמוד ממשנתו של מרן ה'סבא?
הגאון הגדול הגרבי"מ אזרחי: ודאי שיש מה ללמוד. קודם כל,
המחנכים צריכים ללמוד איך לחנך, איך להסתכל, איך לדאוג,
למה לשים לב. אין 'דרך אגב' בחינוך, הכל מכוון. אין דברים
קטנים, הכל דברים גדולים. והתלמידים בוודאי צריכים ללמוד
ממנו, איך לשאוף. למה לשאוף. מה אתה יכול להיות. על
האדם לדעת את סגולותיו, וכל אחד מסוגל להיות! כך צומחים!
כך גדלים! פרשה מיוחדת, היא דרך הלימוד שלו בדברי חז"ל.
הוא 'מוציא' מדברי חז"ל דברים מפתיעים. איך הוא מתייחס
לחז"ל. אין דברים קטנים אצל חז"ל.

מרן ה'סבא' היה 'אבי הכוללים', בהקימו את 'כולל קובנא',
מה היה מיוחד באותו כולל?

הגאון הגדול הגרבי"מ אזרחי: מרן ה'סבא' לא הרשה לבחורים
להישאר בישיבה אחר נישואיהם. הוא לקח את ה'כולל' מיסודו
של רבי יצחק אלחנן, ועשה אותו ל'כולל קובנא'. ה'כולל' הכי
מפורסם, בו למדו כל גדולי ישראל: רבי יעקב קמינצקי, רבי זלמן
פרמוט, רבי דוד רפפורט, ועוד מגדולי גידוליה של 'סלובורקא'.
מקום גידולם של אברכים, שונה ממקום גידולם של בחורים.
'ישיבה', היא מקום גידולם של בחורים. אברכים זקוקים ל'כולל'!
מרן ה'אלטער' צירף לזה עוד כמה נתונים. קודם כל, הוא
רומם את מצב ה'כולל'. זה היה למקום של כבוד, למקום של
יוקרה. מרן ה'אלטער' עשה זאת משתי סיבות: גם כדי לרומם
את רוח ה'כולל', וגם בשביל אלה המסתכלים על ה'כולל'!
מבחוץ. ובכללם, אלו שירצו אחר כך ללמוד ב'כולל'. אבל הוא
לא הרשה אחר הנישואין, להמשיך בישיבה. הוא היה סבור,
ששני הדברים האלו, לא יכולים להתקיים.

אספר לכם: היה בישיבת חברון יהודי זקן וצדיק, שמו היה ר'
צמח שלומוביץ זצ"ל. ר' צמח מאד אהב לשמוע ולקבל. באותם
ימים היה בישיבת חברון, מרן הגאון רבי אייזיק שר זצוק"ל,
קודם שהגיע לב"ב להקים את ישיבת סלובורקא. הוא היה
מתפלל בישיבה, והיה מוסר ועדים לבחורים המבוגרים. היתה זו
קבוצה של בחורים מבוגרים, למעלה מגיל שלוששים, ביניהם היו
– רבי אלימלך בר שאול, רבי בנימין ליפקין, רבי חיים יהושע
גיברלטר. לפעמים, לאחר התפילה בבוקר, היה מדבר איתם,
כשהיו מצטופפים סביב לסטנדר שלו. ר' צמח ראה שרבי אייזיק
שופע מעיינותיו לבחורים, והוא, אשר לא יאבד הזדמנות טובה
כל כך, התקרב לשמוע. כשהתקרב, א"ל רבי אייזיק: "ר' צמח, דא
ניט!" (כאן לא). שאל ר' צמח: מדוע? אינני ראוי? גם אני צריך
מוסר, גם לי יש יצר הרע! א"ל רבי אייזיק: ודאי שיש לך 'יצר
הרע', אבל אחר, מסוג אחר. אי אפשר לערבב את היצר הרע שלך
עם שלהם... הוא כיבד מאד את ר' צמח, אבל לא נתן לו לשמוע.
נחזור למרן ה'אלטער'. מרן ה'אלטער', היה מחלק בעצמו את
העליות בשבתות בישיבה. היה זה, עם הרבה חשבונות, שרק מרן
ה'אלטער' היה יכול לעשות. באחת השבתות, קיבל בחור חשוב
עליה, והוא הרגיש פגוע. הוא ניגש אל מרן ה'אלטער', ושאל:
ילמדנו רבינו, מדוע? א"ל מרן ה'אלטער': אתה לא זוכר? לפני
עשר וחצי שנים, בחור פלוני, עילוי גדול, הגיע בשבת בבוקר
והפשיל את שרוולו להניח תפילין בשכחו כי שבת היום. היה זה
מרום 'עילוי'ותו'. שלחת אותך לסדר את העניין, ועשית זאת
בהצלחה ובתבונה. אבל בדרך, חיכת והיית 'מתכבד בקלון

ארץ. נערך מכתב למרן ה'סבא', בו נאמר כי בהיות מרן ה'סבא'
מומחה – חודר להכיר ליבו של אדם, לכן מבקשים ממנו, כי יבחר
את האחד מבין השלושה, הראוי למלא תפקיד רם מעלה זה.

סיפר לי מו"ח, כי הוא ישב אצל מרן ה'סבא' כשהגיע המכתב.
כל היושבים שם, הכירו את שלושת המועמדים כגדולים בתורה
וביראה, אך ידעו, כי אחד מהם, היה בעבר ממתנגדי המוסר.
במקום ערך מרן ה'סבא' מכתב מכובד מאד לאותו רב. תוכנו
היה בהפלגה בשבחים של כל המועמדים, אך הוסיף וכתב, כי
לדעתו, כדאי לבחור בפלוני (שפירש את שמו) בהיותו ראוי
לאצטלה מכובדת זאת. הסתכלנו, ולא יכולנו להסתייר את
פליאתנו. הייתכן? דווקא במתנגד המוסר, שפגע גם בכבודו
של מרן ה'אלטער', דווקא בו לבחור? הלא לכולי עלמא, כל
השלושה גאוני ארץ וצדיקים, מדוע לבחור דווקא בו?

מרן ה'אלטער' זעם. ומסתבר שעשה את זה, כדי שיבינו: אתם
לא מבינים? הלא אתם עצמכם אמרתם שהוא ממתנגדי המוסר.
זו הסיבה! הרי הוא התנגד לי! המכתב נשלח ליעדו, והמוצע
הוכתר ונהיה לראש הישיבה והוא נהיה ראש ישיבה. סיפור
דומה לא שמעתי על אף אחד! כנראה, שכיוון שכולם ראויים
במידה דומה ושווה, לכן מחשש נגיעה אישית, יש להעדיף את
המדובר! נפלא מאד!

ההנהגה האישית של מרן ה'סבא', אין לה אח ורע. מאידך,
היתה לו תקיפות גדולה מאד. שמעתי מחותני זצוק"ל סיפורים
על תלמידים שרצו להיכנס לישיבה, והתנהגו בחוסר דרך
ארץ. ומרן ה'אלטער' אמר בתוקף, קחו אותו מכאן, לא נראה
לי שממנו יהיה משהו. ואותו אחד לא המשיך בישיבה. ומאידך
גיסא, שפע מרן ה'אלטער' אהבה ודאגה לכל תלמיד, וכנראה
גם לכל אחד מן הוולות.

ההנהגה האישית, ההתנהלות האישית, יחד עם הצדקות
שלו. הוא היה צדיק נשגב. הקפדה בר' חלקי שולחן ערוך
שאינו דוגמתה, אבל לא עם פעמונים! יחד עם הידיעה, לשים
כל דבר במקומו הנכון, עם כל הידע בכוחות הנפש, יצרו
דמות עם הנהגה מעולה, שאין לה אח ורע. לכן דבריו היו
נשמעים ונלמדים. הוא היה מקפיד, כי ה'שמועס' שלו, יהיו
ההיפך מרטוריקה. היה גורם שיסתובבו סביבו ומדבר בלחש,
כדי שישמעו וישימו לב. לכן הקשיבו וספרו את אותיותיו.
ה'רספקט' מפניו, היה נורא. היה מעורב עם כל הבחורים.
ואעפ"כ היה ממנו 'רספקט', לא מוכר... ההערצה אליו, רק גברה
והלכה. ובמקביל, גברה והלכה השפעתו.

הוא קבע מסמרות ואמר: צריך להיות למדן גדול, כדי להיות
בעל מוסר. וצריך להיות בעל מוסר גדול, כדי להיות למדן! הוא
לא זו ממשנתו. חשב על הבחורים יומם ולילה, והם החזירו לו
אהבה. ידוע שה'אלטער' נסע לצורך רפואה לברלין, ומו"ח רבי
מאיר זצוק"ל, למרות שהיה לו אח בישיבה, הרגיש עצמו בורד
ללא מרן ה'אלטער', וכעבור כמה ימים, רדף אחריו לברלין. לא
יכול היה בלעדיו.

היכן מצאנו דבר כזה? היכן מצאנו התרכוזות כזאת סביב שיחות
מוסר! כל כך הרבה התעניינות ולימוד מכל תנועה. פעמים
שהיה שואל: נו, מה שמעת היום? שמעת משהו? וכשהיו חוזרים
בפניו, לא היה זה כדי לעמוד במבחן או מילוי בקשה, אלא כדי
לברר אם נכונה ההבנה. אם ה'חזור' קלט את כל המסרים...

סלובודקא

זכורה לנו עדיין אותה תקופה מזהירה –
ישיבת סלובודקא במקומה עם ההוד
והתפארת שלה, עם מאות תלמידיה
הגדולים, עם עשרות אברכים
גאוני התורה וענקי הרוח, עם
עטרת ראשינו אדמו"ר ה'סבא
קדישא'... נזכרים אנו שגם בימים הנעלים

ההם היה מקומו של רבי בערל ינובר ידוע ומפורסם בין
הגדולים האלה ותפס מקום חשוב ומכובד בגדול בתורה ומשכיל
ביראת ד' טהורה. מיחיד סגולה ומהמקורבים ביותר ל'סבא'
וצ"ל – כותב אחד מבני החבורה בישיבת סלובודקא.

רבי בערל ינובר היה – הגאון הצדיק רבי דב זוכובסקי זצוק"ל
שכיהן כמשגיח בישיבת סלובודקא עד המלחמה. הוא היה מתלמידיו
המקורבים ביותר של מרן ה'סבא'.

הגאון רבי דב כהן זצ"ל סיפר כי בחינוך הסלובודקאי תפס מקום
נכבד החכמה והפקחות ומרן ה'אלטער' היה אומר: "מען דארף זיין
א קלוג ווי בערל יאנובער..." צריך להיות חכם כמו בערל יאנובער
שהיה ממקורביו הגדולים, וכשהיה עובר בישיבה, סיפר ר' דב, היו
לומדים טוב יותר...

הוא היה מה'עלטערע בחורים' (ולא בכדי, הוא למד בישיבה שבע
עשרה שנה) שהיו כמין 'ועד הנהלה' היו מתייעצים איתם על דברים
שונים בהנהגת הישיבה. היה זה מעמד בר משמעות אבל למרות
הדיסטנס, היתה אהבה ואחוה בין איש לרעהו בכל הגילאים והרמות.

פנינו לבנו הקרוי ע"ש מרן ה'סבא' – הגאון

רבי נתן צבי שליט"א ושאלנו, מהי

התחושה ביום הזיכרון של מרן ה'סבא'?

הגר"נ זוכובסקי: כפי שהזכרתם, אכן

דמותו של מרן ה'סבא' היתה חקוקה

לנגד עינו של אבי זצוק"ל כל ימי

חייו. שמורה עמנו עד היום מזכרת

אישית שמרן ה'סבא' הביא לאבי

כאשר חזר מגרמניה. אבי היה

חולה ומסובל בייסורים

שנים רבות. הדיבור

היה קשה עליו, אך

חברו. ועכשיו אתה בא בטענה, שלא נתתי לך מספיק
כבוד?!

זו היתה האבחנה העמוקה של מרן ה'אלטער', שהוא היה
האמן בהכרת בני אדם ותכונותיהם, ומתוך כך הוא בנה את
ה'כולל'. הוא זיהה ש'כולל' אינו 'ישיבה' לנשואים. אלא
'כולל' – בית יוצר מתאים לאברכים. הוא רצה ליצור כולל,
שתהיה בו אווירה של שאפתנות, שהיא למעשה המידה
שהכי נפגמת ב'מחלף' הזה, שבין 'בחרות' ל'אברכות'.

היום לא תמיד רואים שאברכים יש להם שאפתנות?

הגאון הגדול הגרבי"מ אורחי: אם זה אכן כך, הסיבה
לכך היא, משום שלא בנינו אותם מספיק טוב בישיבה, כדי
שהיו להם שאיפות. אצל מרן ה'סבא' זה לא היה 'כולל'
המוני. אבל הוא היה מסוגל לעשות, שגם אם זה יהיה המוני,
ההמוניות לא תפריע לגדול. 'בית היוצר' – כולל זה משהו
לא המוני, לא בגלל הכמות אלא בגלל המהות!

איך נוטעים שאיפות?

ע"י שכל אחד ואחד יידע שהוא מסוגל וצריך למלא את
המסוגלות שהקב"ה נטע בקרבו. הרמב"ן בפרשת ויקהל
מסביר מהו "כל איש אשר נשאו ליבו": "וטעם אשר נשאו
ליבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את
המלאכות האלה ממלמד, או מי שאימן בהן ידיו כלל, אבל
מצא בטבעו שידע לעשות כן ויגבה ליבו בדרכי ד' לבוא
לפני משה לאמר לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר".

זאת אומרת, שהקב"ה נותן לכל אדם אוצרות שנשארים
בלתי מנוצלים. וכמידת היכולת לנצל את הכוחות
האלו, כך מידת התקדמותו של האדם בעבודת הבורא.
כשהשכילו אותם חכמי לב להגיע אל ההכרה, מצאו כי
בעצם כל כך פשוט הדבר, שהרי הכול כבר קיים בקרבם,
והם לא ידעוהו. כי מקצוע כל המקצועות, הוא להכיר את
מה שמתחולל בקרבו, ולשאוף בכל כוחו להתקדם לחיים
אחרים. ואם מצליחים להכניס בהם את הדבר הזה – זהו
כולל! כל הדברים האחרים הם חיוניים, אבל לא זה מה שמרן
ה'אלטער' עשה.

השיחה לקראת סיום והגאון הגדול רבי ברוך מרדכי
שליט"א מבקש להוסיף כמה מילים: עדיין לא הזכרתי את
גדלותו של מרן ה'אלטער', במסירותו ונאמנותו לכל תלמיד
ותלמיד, לכל בחור בישיבה. לא הזכרתי את התעניות שהיה
מקבל על עצמו, כדי להתפלל עבור התקדמותו הרוחנית
של תלמיד. לא הזכרנו את ה'המצאות' החינוכיות שלו. איך
להעיר, איך לדאוג, או איך לעזור גשמית ורוחנית, באופן
שהנעזר לא ירגיש עצמו 'נעזר'. איך טיכס תחבולות, היאך
לטפל בתלמיד מבלי שירגיש עצמו כ'מטופל'. כמה מחשבה
השקיע לתת לתלמיד תחושה, כי כל מה שנעשה עמו, הוא
כדי ליכות בעוד גדול דור, בעוד צדיק.

עדיין לא הזכרתי הרבה ממה שיש להזכיר, ממה שידוע
לנו, מגדלותו של האיש, מצד היותו, מענוונותו, ועוד
ועוד. נבקשו כי יהיה מליץ יושר בעדנו, כי ימשיך
להעיתר תפילותיו לפני אדון כל, על כלל ישראל, ובמיוחד
על בני הישיבות, בני התורה, אשר מהם יעלו ויבואו גדולי,
גאוני, צדיקי ומאורי ישראל.

יישר כח. יזכה מע"כ ראש הישיבה שליט"א להעמיד
עוד תלמידים רבות בשנים, לאור דרכו ומשנתו של מרן
ה'סבא מסלובודקא' זצוק"ל

של הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א

זו פנימיות!

הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א
בנו של רבי בערל ינובר -
הגאון הצדיק רבי דב זוכובסקי
זצוק"ל שניהן כמשגיח בישיבת
סלובודקא עד המלחמה
ומתלמידיו המקורבים ביותר
של מרן ה'סבא', בעצמו חניך
מורשת משנתה של סלובודקא

כשריברו בבית על מרן ה'סבא' היה מתבטא ואומר: "אין
איינציגער" - הוא היה יחיד.

זכור לי שהגיע לבקרו אחד מגדולי התורה מתלמידיו
המובהקים של ה'סבא'. אותו גדול למד קודם לכן בישיבות
אחרות בליטא. אמר הוא לאבא: חב אני לכם את כל חיי על
שקרבתם אותי ל'סבא'. נכון, למדתי בישיבות בליטא אצל
גדולי עולם שכולם חרדים לשמעם, אך משהגעתי למרן
ה'סבא' נפתח בפני עולם אחר. אתם קרבתם אותי ל'סבא'
ומשום כך את חיי אני חב לכם!

כשהגאון הגדול רבי שמחה זיסל ברוידא זצוק"ל סיפר
על תקופת לימודיו בישיבה בחברון העלה בזיכרונותיו את
שיחותיו של מרן ה'אלטער' וצורת אמירתם. הדברים שנאמרו
שם היו עמוקים מאד, ואחרי השיחה שניים מבחירי תלמידיו -
מרן הגה"צ רבי מאיר חדש ואבי רבי דב היו חוזרים על השיחה.
הם היו מפשטים את הדברים מסבירים ועוזרים לבני הישיבה
להבין את דבריו העמוקים של ה'סבא'.

זכרנו ימים מקדם, כל שנה בכ"ט שבט היה מעמד מיוחד
בהיכל ישיבת חברון ביום הזיכרון של ה'סבא'. באמירת
שיעור ע"י בנו מרן ראש הישיבה דמיר הגרא"י פינקל זצוק"ל
בהשתתפות ראשי ישיבות מיר וחברון וכל בני הישיבה.

שנים רבות היה כנס של חניכי סלובודקא - חברון ביום זה,
ע"י מרן ראש הישיבה וחברון הגאון רבי יחזקאל סרנא זצוק"ל
ובו השתתפו ראשי ישיבות רבנים דיינים מכל הארץ, אשר
באו להתחזק בדרכו של ה'סבא', ושמעו דברים מפי מרן הגר"י
סרנא ראש הישיבה. כך נקבע בלב כל תלמידי ישיבת חברון
לדורותיהם דמותו של מרן ה'סבא' זצוק"ל.

לפני חמישים שנה, התקיים כינוס של חניכי ישיבת חברון
בבני ברק, בו נשא דברים מרן המשגיח רבי מאיר חדש זצוק"ל.

המשגיח דיבר על מאמר חז"ל: "לא קאים איניש ארעתי
דרביה עד ארבעים שנים" והביא דוגמאות למאמרי חז"ל ששמע
בשעתו מה'סבא', ורק כעת, כעבור ארבעים שנה מבינם. מה
נאמר לנו כעבור תשעים שנה מפטירתו של ה'סבא'!?

אך חובה עלינו בכדי שלא יפוג מזכרוננו הטעם הטוב של
סלובודקא להעביר לדורות הבאים מה היה בסלובודקא.
מה היה בסלובודקא?

הגר"נ זוכובסקי: "כי האדם עץ השדה", אמר ה'סבא': כמו
שכל עץ נזקק לטיפול מיוחד וחייב הוא השקיה מיוחדת, כן
לכל אדם יש תפקיד מיוחד אשר בשבילו הוא נוצר. כל בחור
צריך להשקותו לפי מה שיכול לקבל. בכדי שיוכל לגדול
ולצמוח לפי כשרונו ולפי כוחו.

עץ שישקוהו כמו עץ אחר הוא לא יגדל כראוי, הוא צריך את
המינון שלו, כל יחיד ויחיד הוא עולם בפני עצמו. מרן ה'סבא'
ידע לומר לבחור, "אתה צריך ללמוד עיון, אתה צריך בקיאות,
אתה צריך לחבר ספר ואם לא אתה מועל בתפקידך" - זהו

מהותה של סלובודקא! להשקות כל בחור מה שהוא צריך! ישנן מקומות שהן בבחינת 'דפוס'. כולם נכנסים לדפוס ויוצאים אותו דבר. סלובודקא לא היתה דפוס, לא רק שלא היתה דפוס, אלא אף התנגדה לדפוס. סלובודקא היתה 'חותם'! כל בחור ובחור בתחום האישי שלו עם החותם הייחודי של סלובודקא.

הוראה זו צריכה לעמוד גם בדורנו אנו לנגד עיניהם של משגיחים, רמ"ם ומחנכים לדעת ולהשכיל כי כל בחור הוא עולם בפני עצמו ומוטל על מגדליו להשקותו לפי מה שהוא יכול לקבל. בשום אופן אי אפשר להתאים לכל התלמידים את אותו דפוס.

ועוד דבר שמעתי לאחרונה מהגאון רבי בנימין שיקוביץ שליט"א. הוא חזר בפני על מימרה חריפה בשם ה'סבא': אם יכניסו חמור עטוף בטלית באמצע נעילה לסלובודקא, הוא גם יצעק 'שמע ישראל'! משמעות הדבר הוא, שיכולים להגיע לחיצוניות אבל זה לא אמיתי. האדם צריך לבדוק את עצמו לראות את הפנימיות שבו האם היא כמו שצריך, וכך חינוכו בסלובודקא.

בלמדנו בישיבה שמענו לא פעם ממרן המשגיח רבי מאיר חדש כשרצו למנוע דבר מפלוני "הרי זה בין אדם לחברו!" וזה היה כבר מספיק. בלי להביא את דברי המדרש שמשנה רבינו לא רצה ללכת לגאול את עם ישראל שמא ייפגע אהרן אחיו, היה מספיק לומר את המילים: בין אדם לחברו!

למה כ"כ הקפידו על נושא זה?

הגר"נ זוכובסקי: אומר לכם פשט ממשנתה של סלובודקא. חז"ל אומרים שמשנה רבינו לפני שהלך לגאול את ישראל ממצרים הלך לבקש רשות מיתרו "הפזתה פתח לחבירו נפשו חייב לו". איך ייתכן? הרי כלל ישראל נמצא בצרה ומצפה שהוא יבוא לגאול? אם אחד פוגע בשני, זה ירידה בדרגתו ואולי הוא כבר לא ראוי לגאול את עם ישראל. את זה לימדה סלובודקא – לבדוק את הפנימיות ומה מקנן בתוכו ולהיזהר במשנה זהירות בנגיעות הקטנות של הפגיעה בזולת.

אם יורשה לי אספר לכם עובדה על אבי זצוק"ל שתמחיש מהי פנימיות של סלובודקא: בראש חודש אדר תרפ"ה עלה ראש ישיבת חברון מרן הגאון רבי משה מרדכי זצוק"ל לארץ הקודש. למחרת יצאו גדולי ירושלים ללוות את ראש הישיבה בדרך לעיה"ק חברון. בדרך עברו דרך קבר רחל, ואחד מבני הישיבה נכנס ואמר פרקי תהילים בהתרגשות וכל הבחורים געו בכי. המעמד עשה רושם שנשאר חרוט על לבבות השומעים אחרי עשרות שנים. כך מתאר זאת רבי שלמה אליהו פריימן זצ"ל השמש של קבר רחל ביומן זיכרונותיו:

"נתמלא המקום מבחורי חמד לומדי הישיבה בחברון שבאו לקבל את מורם ורבם, גאון עולם מגאוני ישראל. והנה בא הרב ונכנס בתוך אוהל רחל אימנו ופתח בהסברה על המקום הקדוש. אין אני יכול לשכוח את הרגעים שבחור ישיבת סלובודקא החל בקול דממה לומר מזמור קמ"ב, משכיל לדוד בהיותו במערה תפילה. שמעתי הרבה פעמים חזנים גדולים, ושמעתי הרבה פעמים תפילות על המקום הקדוש ולא פעם שפכתי דמעות מעיני, אבל מזמור התהילים ששמעתי מבחור הישיבה ביום נסיעתו של מרן הגרמ"מ אפשטיין בפעם הראשונה לחברון, לא שמעתי בחיי... הרושם היה לא רק על בחורי הישיבה והרבנים הגדולים, אלא על מאות גויים שעמדו בחוץ ולא ידעו ולא הבינו באיזה מקום הם נמצאים".

אנשי ירושלים היו בטוחים שבוודאי השליח ציבור שאומר את התהילים הינו אדם נשוא פנים, ומה רבה היתה פליאתם כשראו

בחור במלוא הדרו, היה זה אבי זצוק"ל. לא הסתכלו על החיצוניות אלא על הפנימיות ומרן ה'סבא' שלחו עוד כבחור להיות שליח ציבור בימים נוראים בישיבה בחברון.

מהי 'גדלות האדם' של סלובודקא?

הגר"נ זוכובסקי: בסלובודקא אמרו: "נר ד' נשמת אדם חופש כל חדרי בטן" בכל אדם יש אור שיכול להאיר עולם ומלואו, צריך לראות את האור הזה.

כשבני ישראל יצאו ממצרים שלח להם הקב"ה עמוד ענן ועמוד אש להאיר להם, לכל אדם יש אור יותר חזק – נר ד', הקב"ה מאיר לו באור החזק שהיה בששת ימי בראשית והוא גנוז באדם, רק על האדם לדעת ולהתבונן ולראות את אותו אור.

סלובודקא גם לימדה שאין זה גאווה בכך שהאדם מכיר את ערך עצמו. עד כמה נואלו האנשים החושבים לעצמם, מי אני ומה הם כוחותי. אומרים בשם כמה מגדולי הדורות הקודמים, כי הבעיה של דורנו היא: 'קטנות המוחין' דהיינו חוסר הערכה עצמית. אם כיום, ישנם בעולם התורה רבים שאינם מרוצים מעצמם ולא יודעים להעריך עד כמה כוחות יש בהם זוהי 'קטנות המוחין'. סלובודקא לימדה כי כל אחד הוא שווה. כל אדם הוא יציר כפיו של הקב"ה. הוא נכד של אדם הראשון, של גדולי הדורות, ויש לך את הכוחות שלהם. אותם כוחות שהם הכניסו בבריאה ומוטבעים עד היום הזה. כאשר האדם לא מכיר ערך עצמו, אין לו מה לעשות ומסתובב מיואש ומדוכדך. על האדם להכיר ערך עצמו זהו יסוד היסודות של סלובודקא!

בישיבה חונכנו כי סלובודקא מעריכה כל אדם ואדם באשר הוא. ומי שרק אחז בידית מפתן הדלת של סלובודקא, כאשר נפגש עם ידיד משנים עברו, השמחה וההתרפקות פרצה כל הגבולות. כאשר החיים הם עולם רוחני ממילא נופלות כל המחיצות והאהבה והידידות גדלה.

מרן ה'סבא' מסלובודקא שהיה דמות מופת לתלמידיו, המציאות של הזכרת שמו בכזו התרפקות על העבר, ולא זאת בלבד אלא כמו שמזכירים דבר קדוש ומתעלים מעצם הזכרת השם, כך ראינו אצל אלו שגדלו באווירת סלובודקא.

האם שייך 'גדלות האדם' בנוסח הסלובודקאי כיום?

הגר"נ זוכובסקי: למרות שישנם כיום תלמידי תלמידים, אך אנו רחוקים ממצאות זו. הדור שלנו גשמי יותר ומתירני יותר וממילא רחוק יותר ולא קולט את המושגים של אז. סלובודקא אינה דגל ואינה סמל, סלובודקא היא מציאות אחרת וניכרת רק אצל יחידים ממש.

יום זיכרון פירושו הוא להתבונן: "צדיק מה פעל". פעולתו של הסבא אינה פעולה זמנית אלא לדורי דורות להעלות את הרמה של כל יחיד ויחיד הרוצה להדבק בדרכיו.

אוסף לכם עוד דבר. בהקדמה לספר 'זכר טוב' של אבי הגאון רבי דב זצ"ל הוא מסביר את השילוב בין הלכה ואגדה בספרו ומביא את דברי הגמרא במנחות על רב אבימי שנשכחה ממנו מסכת מנחות והלך לרב חסדא ללמוד אצלו. הוא לא קרא לרב חסדא שיבוא אליו כי הבין שאם הוא עצמו ילך יצליח יותר ומפרש רש"י "משום יגעתי ומצאתי".

"אדמו"ר מרן ה'סבא' זצוק"ל", כותב אבי רבי דב, "הרחיב על עובדה זו והוכיח מכאן שכפיפת המידות ושבירת הרצון הם תנאי מוכרח בהבנת התורה גם בחלק ההלכה שבתורה. אם אדם לא יתבונן כראוי בחלק האגדה שבסוגיה, תהיה חסרה לו ידיעה נחוצה ביותר לקניין התורה".

שיחה במעונו של הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א

מרון ה'סבא' דרש מתלמידיו להתעלות!

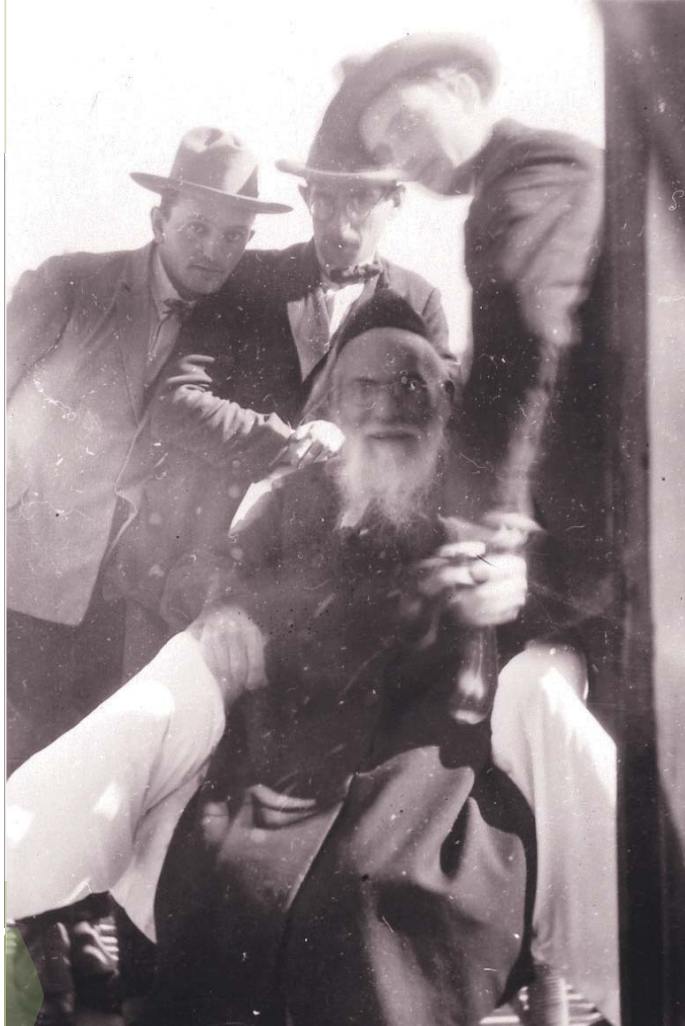
הי משנתו של מרון ה'סבא'?

הגאון הגדול ר"ד כהן: כולם יודעים על 'גדלות האדם' שמרן ה'אלטער' החדיר בתלמידיו, אבל ברצוני לעמוד על נקודה נוספת שעליה היה מרון ה'סבא' זצוק"ל מדבר ומדגיש מאד, כאחד מהיסודות העיקריים בעבודת העלייה של כל בן תורה. אבל ברשותכם אקדים הקדמה יסודית שעליה מיוסדים דברי מרון ה'סבא' זצוק"ל.

מבואר ב'מסילת ישרים' שאחת מתחבולות היצר להכשיל את האדם, הוא ע"י שגזול ממנו את יישוב הרעת להתבונן בדרכיו, ע"י שמכביר עבודתו על האדם – בבחינת 'תכבד העבודה על האנשים' – למונעו מלהתבונן ולהתיישב בדעתו איך לתקן דרכיו ולחזור ממעשיו הרעים. מוטל על כל אדם ליישב דעתו ולהתבונן על דרכיו ומעשיו, ולא ילך במהלך ומרוצת הרגלו, כי סכנתו ודאי עצומה ורעתו קרובה מהצללתו, ורק ע"י עבודת 'התבוננות' יזכה להינצל ולהימלט מיצרו הרע, המכביר עליו עבודתו ע"י טרדת הזמן ורדיפת תענוגי עוה"ז.

הגר"א בפירושו למשלי עה"פ "אורח חיים למעלה למשכיל למען סור משאול מטה", כותב: "האדם נקרא הולך, שצריך לילך תמיד מדרגה לדרגה, ואם לא יעלה למעלה ירד מטה מטה ח"ו, וכי בלתי

באלול תרפ"ד הגיעה הקבוצה הראשונה של תלמידי מרון ה'סבא' זצוק"ל לארץ הקודש והקימו את הישיבה בחברון. קול התורה הסלובודקאי מפכה בישיבת 'כנסת ישראל' – חברון עד היום הזה. בשיחה מעמיקה עם ראש הישיבה וחבר מועצת גדולי התורה הגאון הגדול רבי דוד כהן שליט"א אנו מתוודעים לדרישה של מרון ה'סבא' מתלמידיו שעדיין מהדהדת בהיכלה של הישיבה גם אחרי תשעים שנה.

אפשרי שיעמוד בדרגא חדא, וזהו "אורח חיים למעלה למען סוד משאול מטה", כדי שלא יטה לרדת למטה שאולה ומחמת האורח חיים יסוד".

אדם אינו עומד במקום אחד, אלא הוא תמיד בבחינת 'הולך', או שעולה או שיורד ח"ו, ולכן מוטל על האדם להתעלות תמיד, כי מיד שאינו מתעלה הוא יורד.

לאור הקדמה זו ניכנס ללמוד סדר ומהלך העלייה שבו הדרוך מרן ה'סבא' צוק"ל את תלמידיו ותלמידיו תלמידיו עד לדורנו אנו. ויסוד דרכו הוא היציאה מדרך חיים של 'מלומדה'. ב'תורת אברהם' נדפסה שיחה נפלאה שמסר תלמידו הגדול מרן הגה"צ רבי אברהם גרודו'נסקי צוק"ל הי"ד בכינוס יום זיכרון למרן ה'סבא' צוק"ל בשנת תרצ"ז:

"התאספנו כאן היום לחזור על תורת רבינו, ולשנן לנו דעותיו והשקפותיו במוסר, שהיו לנו ליסודות בשלימות האדם, מידה אחת ממידותיו, השקפה אחת מהשקפותיו, אם רק הובנה כראוי, היה בכוחה לחולל שינוי בנפש תלמידיו, לתת להם דחיפה לעלייה, ולהשתנות ממה שהיו קודם לכן. תמיד היה מדבר איתנו אודות עניין זה, והיה תובע אותנו להשתנות, ולא להיות עומדים במצבנו הרוחני. מרגלא בפומיה "אם האדם אינו משתנה עלייתו אינה כלום". אם ראה איזה שינוי שהוא במהותו של אחד מתלמידיו, היה שמח עד מאד, והיה מתאונן על אחרים ואומר "גדולים וטובים אך לא נשתנו". עניין השינוי הזה לא היה אצלו רק דבר שבמעלה, אלא השקפה יסודית, תוכן חיים היותר חשוב, כלל בעליית האדם, שבכוחו להכריע בכל דרך השלימות.

למקצוע עמוק זה כיוון רבינו כשהיה דורש מאיתנו להשתנות, שיהיה השינוי ניכר במהותנו, כי שינוי הוא היפך 'מלומדה', אין האדם משתנה מעצמו, אין שינוי בלי מחשבה, אין שינוי בלי הרגשה, בלי הכרה ותביעה פנימית בצורך התהוות השינוי. בשינוי יש נשמה, בשינוי יש רוח חיים, תנועה ממקומו הקפוי, לעלייה והתעלות ממה שהיה קודם לכן.

דרך החיים של 'אורח חיים למעלה למשכיל' מיוסדת על התבוננות המביאה להכרה ותביעה פנימית לא להיות 'עומד במקומו', אלא להיות בדרך של שינוי תמידי שיש בה עלייה והתעלות ממה שהיה קודם לכן.

עבודה זו בדרך עלייה של שינוי תמידי, עניינה בניין ויצירה של האדם, לבלתי היותו עומד במקומו, אלא להמשיך כסדר בעבודה של יצירה ובניין אישיותו, וכך היתה דרך העבודה ברוחה של סלובודקא, לעסוק ביצירה תמידית של האדם ההולך בדרך של 'אורח חיים למעלה למשכיל', ובזה ליצור ולבנות כל אחד אישיותו למדרגה מרוממת ומעולה יותר ממה שהיה תחילה, וזה נעשה ע"י עבודה זו של 'השתנות' ממציאותו למציאות חדשה שתהא ניכרת. וזהו עיקר העבודה כנגד 'מצוות אנשים מלומדה', כי 'מלומדה' פירושו שהאדם ממשיך להיות באותה מדרגה ומציאות שהיה בה תחילה, ועיקר התביעה על האדם היא להשתנות ולהתהפך למציאות מעולה יותר, ואם לא כן הרי הוא משתייך ח"ו לקללת הנביא על אותם שיראתם אינה אלא בבחינת 'מצוות אנשים מלומדה'.

האם ידוע מתלמידים נוספים שכך נהגו בישיבה והדריכו? הגאון הגדול ר"ד בהן: הגר"י הוטנר צוק"ל במאמרו שכתב על הישיבה בחברון עיר האבות אחרי השחיטה הנוראה בשנת תרפ"ט, כותב כך:

"והן מקדם ברותה היא הברית לעבודה זו של תורה ויראה,

שכל אדם המתמסר לה מעלים עליו כאילו עשה את עצמו , בלומר יצר את אישיותו, ומדעת או שלא מדעת חיתה אמנם ההכרה כאן בלב כל אחד, שימיו אלה שהוא מבלה פה בעיר האבות בין בחירי הבנים, מוקדשים המה לו ליצירת אישיותו הוא, ואף זה היה האידיאל הכללי שריחף בחלל האוויר, ושהשליט את האטמוספירה של בית היוצר לאנשים אישים, בה העלתה העבודה למדרגת יצירה, ושמתת העבודה לחדוות היצירה".

הוא מגדיר את סדר העבודה בישיבה שעבודת האדם היא עבודה של 'יצירה', דהיינו יצירת אישיותו כאילו עשה את עצמו, עד שהוגדרה הישיבה בבחינת 'בית היוצר', שבה האדם יוצר את עצמו עד כדי בחינת 'כאילו עשה את עצמו'.

בחינת עבודה זו של 'יצירת אישיותו' עולה בד בבד עם מה שתבע מרן ה'סבא' צוק"ל לכל אחד שיתעלה במדרגה של 'השתנות', כי ההשתנות היא בחינה של עשיית עצמו למהות אחרת ומשונה ממה שהיה תחילה, ובזה הוא יוצר ובונה את מציאותו הרוחנית, בבחינת 'כאילו עשה לעצמו'.

מה המקור לתביעה הזו של ההשתנות?

הגאון הגדול ר"ד בהן: הגאון הגדול רבי שניאור קוטלר צוק"ל בשיחותיו הזכיר כמה וכמה פעמים את דבריו של ה'סבא', שעל האדם לעמול על יצירת דמותו הרוחנית באופן בלתי פוסק משך כל ימי חייו, כמו שכל מעשי בראשית פועלים משום רצונו התמידי של הקב"ה בהמשכותם ובקיומם, כאמור "לעושה אורים גדולים", שלא נאמר 'עשה' אלא 'עושה', כך גם יצירתו העצמית של האדם חייבת להיות באופן מתמיד ללא לאות וללא הפוגות משך כל ימי חייו.

ובאמת המקור לכך הוא מרנא 'אור ישראל' מסלנט צוק"ל באגרת המוסר: "אכן רבה רעת האדם בארץ, אין דורש בצדק

**בחינת עבודה
זו של 'יצירת
אישיותו' עולה
בד בבד עם
מה שתבע מרן
ה'סבא' זצוק"ל
לכל אחד
שיתעלה במדרגה
של 'השתנות', כי
ההשתנות היא
בחינה של עשיית
עצמו למהות
אחרת ומשונה
ממה שהיה
תחילה, ובזה
הוא יוצר ובונה
את מציאותו
הרוחנית, בבחינת
'כאילו עשה
לעצמו'**

ואין משכיל ביראת ה', לקבוע עתים סדורות בעמל היראה, לדלות מי תבונה מהאמונה הנחבאה ומסותרת במחבואי הלב, להרחיבה ולסעדה, לתת לה תוקף ועוז, להשים המשרה על שכמה, למשול על האיברים לבל יפרצו גדרה וכתורה יעשו".

הרי מפורש שמתוך עבודת התבוננות זו בתמידות יזכה להתעלות במעלות הסולם של "אורח חיים למעלה למשכיל" – למתבונן, שמתוך התבוננות כראוי יזכה לשנות את מהותו למדרגה ומציאות רוחנית גדולה ממה שהיה תחילה, וכמו שלימדנו מרן ה'סבא' זצוק"ל שעיקר עבודת האדם הוא להשתנות ולהתחדש תמיד בעצם מציאותו ומהותו, ובזה הוא יוצר את אישיותו עד כדי מדרגת "כאילו עשה את עצמו", ובכך ידבק בדרכי הבורא יתברך ע"י שיהיה "מחדש בטובו בכל יום תמיד", כי כל כמה שיעמול בהתבוננות זו לערוך מחשבות ביראת ה', יסתלק מ'מצוות אנשים מלומדה', ומתוך כך יעלה מעלה מעלה ולא ירד מטה מטה.

איך בפועל מצליחים לשנות את עצמו?

הגאון הגדול ר"ד בהן: חתנו של מרן ה'סבא', מרן הגאון רבי אייזיק שר זצוק"ל הסביר בשיחה, שהרי רבי ישראל לימד שני דרכים בלימוד המוסר. לימוד המוסר בהתפעלות – לימוד המוסר הזה הוא המפורסם בעולם, ומטרתו הוא להלהיב את הלב לפתח את ההרגשה, שהאדם יהיה תובע את נפשו ומעורר את עצמו לעשות הטוב והישר על פי התורה והמצווה. ולימוד המוסר בעיון – הלימוד הזה אינו מפורסם בעולם כל כך, ומטרתו לברר ההלכה בתורת 'חובות הלבבות', שהיא תורה שלימה עמוקה ורחבה, המבארת ומסדרת כל ענייני רגשי הלב על פי מצוות ה' שבתורה. עניין זה הוא חלק בפני עצמו, וכמו שד' חלקי השו"ע הם הפוסקים במצוות שבמעשה, כך ספרי המוסר הראשונים והאחרונים הם הפוסקים בעניינים אלו.

שיטתו זו הנפלאה בלימוד המוסר בעיון, אמר רבי אייזיק, השתרשה והתפתחה בסלובודקא, שמרן ה'סבא' הראה נפלאות בתורת המוסר על פי דרך זה בתלמוד ומדרשים, לברר דעת תורה בענייני רגשי הלב, ולגלות במצוות שבמעשה את עומק טעמן והמחשבה הצפונה בהן, שמטרתן לזכך את הלב ולרומם את הנפש.

נראה להוסיף, שמלבד מה שלימוד המוסר בעיון וחידוש פועל יותר לחדור הדברים לתוך פנימיות נפש העמל בו, יש בזה עוד עומק על פי דברים נפלאים שלכאורה מוטל על כל בן תורה לשומעם ולחזור עליהם שאמר אחד מתלמידי מרן ה'סבא', מרן הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצוק"ל:

כל חיי העולם אינו אלא ע"י תנועה וחידוש, כי החי אינו חי אלא כל זמן שהאוויר והדם והמוזן המוח והעורקים רצים ושבים... ואם יעמוד אחד

מהם מלעבוד את עבודת התחדשותם, הרי הגוף הזה מת ולא חי, וכיוון שמת הרי הוא מתחיל להירקב. ואפילו בצומח, כשייפסק ממנו כח צמיחתו וגידולו, הרי הוא מת, וגם הוא תחילת ריקבון... התורה היא תורה רק כשהיא תורת חיים, והיינו כשהיא מתחדשת בכל יום... וכל היושב בישיבה ואינו מתעלה בכל יום ואינו מחדש דבר אלא עומד במקומו, הרי ישיבתו לבטלה.

זה דבר נורא, שתנאי הוא בעיקר מציאות האדם ועבודת עלייתו בתורה וברוחניות, שחייב תמיד להתעלות ולהתחדש, כי בצורה זו יצר הקב"ה את הבריאה שהיא חוזרת ומתחדשת בתמידות, ומאחר שיסוד הבריאה וכוח קיומה הוא התורה הקדושה, נמצא שמוטל על האדם לחדש תמיד בתורה, ולהתחדש בעצמו בעבודתו ולא לעמוד במקומו ומדריגתו, ואין זה רק תוספת ומעלה אלא דבר מוכרח, עד שאם יעמוד במקום אחד ולא יתחדש ויתעלה הרי ישיבתו לבטלה.

ומה זה קשור למשנתו של מרן ה'סבא'?

הגאון הגדול ר"ד בהן: הרי מרן ה'סבא' זצוק"ל תבע מתלמידיו להתחדש ולהשתנות תמיד, כי הרי בלימוד המוסר בעיון וחידוש הוא עצמו מתחדש ומשתנה, כשהוא מתעמק ודולה מתוך פנימיות מחשבתו חידושים במוסר וחידושים ביראת ה', ולימוד זה פועל בעצמו שינוי וחידוש בעצם מהותו, ובזה הוא מקיים עיקר עבודת האדם שלא להיות בבחינת 'מצוות אנשים מלומדה', כי רק ע"י החידוש התמידי, ע"י התחדשות בלימוד המוסר בעיון הוא נמצא בדרך עלייה, והוא יוצא מדרך 'מצוות אנשים מלומדה'.

אבל, צריכים לברר נקודה נחוצה וחשובה, שלא יטעה אדם לחשוב שחייב תמיד לחדש חידושי תורה, כי עניין החידוש בתורה אינו דווקא לחדש רעיונות ופירושים מחודשים שלא שמעתן און מעולם, אלא שבכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים, שיהא הלימוד באופן זה שלא תהא תורה ישנה.

אין עניין החידושים בתורה לחדש דברים מחודשים, אלא לגלות המסתורים שבתורה, שהם הדברים שאינם מובנים בלא עמל ועיון, שכאשר אדם עמל ויגע ומגלה צפונות בהבנת מעמקי התורה או כל דבר שאינו ברור ומבואר, הרי זה בבחינת חידוש.

גם עניין החידוש במוסר אין עניינו דווקא לחדש רעיונות מחודשים, אלא לגלות צפונות בחכמת המוסר והיראה, מתוך עמל ויגיעה כעיון בהלכה, ובזה זוכה האדם להתחדש ולהשתנות ולהחדיר דברי היראה והעבודה בפנימיות נפשו, להתעלות ולהתרומם תמיד ולא להיות בבחינת 'מצוות אנשים מלומדה'.

יישר כח. יזכה ראש הישיבה שליט"א להעמיד תלמידים עוד רבות בשנים במשנתו של מייסד הישיבה מרן ה'סבא' זצוק"ל.

הרב א. הכהן

עובדות שסיפרו
תלמידיו של
האדם הגדול
בענקים מרן
ה'סבא' זצוק"ל
ונשתמרו בזכרוננו
של הגאון רבי
יהודה שיינקר
שליט"א נכד למי
שהיה שותפו
של מרן ה'סבא'
בהקמת הישיבה
וחניך מורשתה.
ועל היחס הראוי
בין תלמיד לרב
במשנתה של
סלובודקא

היכן התחילה
השייכות שלכם עם
סלובודקא?

הגר"י שיינקר: סבי

הגאון הגדול הצדיק רבי

אברהם שיינקר זצוק"ל מתלמידיו של מרנא
רבי ישראל סלנטר זצוק"ל עמד מאחורי
הקלעים בסוד היצירה של הישיבה וגם הוא
כידורו הקרוב מרן ה'אלטער' הצניע את עצמו.
הוא ומרן ה'אלטער' בשעת פתיחת הישיבה
היו פחות מגיל ארבעים. בתחילת הישיבה הוא
אמר שיעורים ושיחות בישיבה.

גם סבי מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד
זצוק"ל היה כידידות עצומה עם מרן ה'סבא'.
כאשר נגזרה גזירת לימודי חול על תלמידי
הישיבות דאז, היו מגדולי ישראל שטענו
שיש להסכים עם כך, ומרן ה'סבא' התנגד
בתוקף ושלח את תלמידו מרן רבי יחזקאל
סרנא להתריע בפני מי שרצה להסכים לשעה
לימודי חול שלא יעז לעשות כן - מרן הגאון
רבי יוסף חיים זוננפלד ידע מכך והעריך את
מרן ה'סבא' על עמידתו על המשמר.

{ 16 מוסף שבת קודש }

מעניין שבמכתב ששלח מרן ה'סבא' למרן
הגאון רבי יחזקאל סרנא מסלובודקא לחברון
(מופיע בספר 'מן הבאר' שיצא ע"י ישיבת
חברון בגאולה) כותב בסוף המכתב: **אתכבד
לפקוד לשלום לחרו גאון זקן הגאונים הגאון
הגדול הצדיק בישראל הגאב"ד הגרי"ח
שליט"א.**

קשר הידידות בין מרן ה'אלטער' ובין מרן
הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד היו מעל ומעבר.
רבי יוסף חיים אף הגיע לביקור מיוחד בחברון
אצל מרן ה'סבא'.

מרן הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד בתוקף
היותו ראש הגחש"א בירושלים היה מגיע
לכל לוויה. אך בזקנותו כבר לא היה לו כח

להתעסק בטהרה. בהלווייתו של מרן ה'אלטער'
ביקש להיות יחידי בעשיית הטהרה. ישבו
התלמידים מחוץ לחרו, וקולות הבכי והיללה
של רבי יוסף חיים בעת הטהרה המיסו את
לבבם. כמו כן אחר כך בעת הספדו געה בבכי
מר שסחף עמו את כל אלפי הנוכחים. אחר מכן
צעד רבי יוסף חיים רגלית עד הר הזיתים.

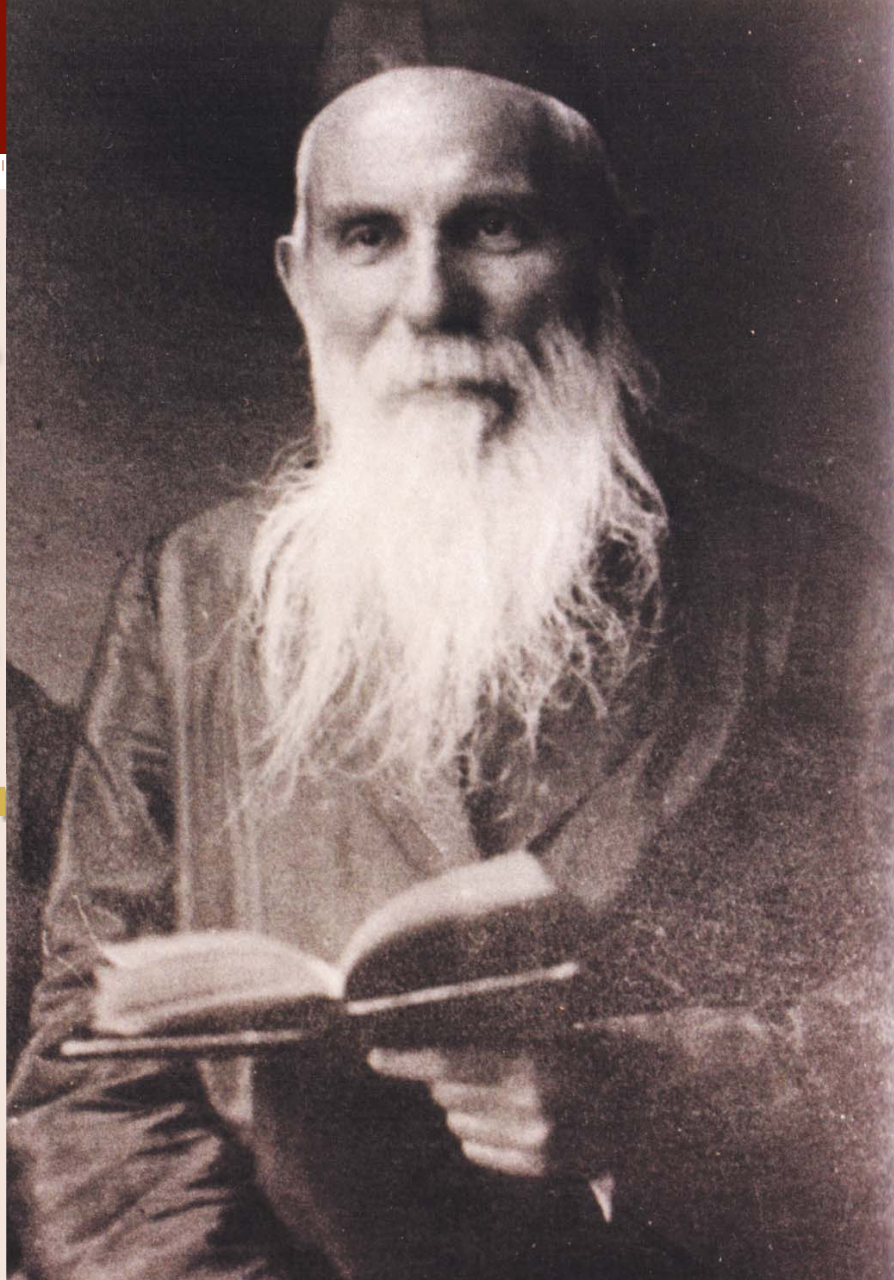
מה המיוחד בתלמידיו של מרן ה'סבא'?
הגר"י שיינקר: מרן הגאון רבי יחזקאל סרנא
זצוק"ל כותב ב'עיונים' ל'מסילת ישרים' בסוף
ההקדמה שהוא מוסר מודעה, מה שלא הזכיר
שום דבר ממורו ורבו מרן ה'סבא' זצוק"ל כי
לא צריך להזכיר, כי הכל ממנו ו"בלעדיו
הייתי כעיוור וחירש ורק על ידו זכיתי
שנפקחו עיני ונפתחו מעט אזני וגם כל דרך
הלימוד הוא ממנו כרב מובהק".

מרן הגאון רבי אייזיק שר זצוק"ל בהזדמנות
נדירה שאל את חותנו מרן ה'אלטער' מה
היחס בינו לבין מרן ה'סבא' מקעלם? (מרן
ה'סבא' היה תלמיד קעלם ואחר כך נפרדה
שיטתם) אמר לו מרן ה'אלטער': יש בעולמנו
שלוש דרגות של יחס בין אנשים, אב ובנו, רב
ותלמיד, גר ומגיר. בן זה הדרגה הראשונה
בחיוב הכרת הטוב כלפי האבא. תלמיד לרב
יש תוספת חובה של הכרת הטוב והדרגה
העליונה זה חובת גר למגיר. סיים מרן
ה'אלטער' ואמר: אתה שואל מה היחס שלי
לרבי שמחה זיסל - הלא הוא גייר אותי!

גם אם בפועל סלובודקא וקעלם היו שתי
שיטות ו'אלו ואלו דברי אלוקים חיים' אבל
מרן ה'אלטער' היה תלמידו הגדול של רבי
שמחה זיסל וזה יסוד היסודות בעולם הישיבות
תלמיד ורב.

מרן ה'סבא' מסלובודקא

אבי עולם התורה

דודי הגאון רבי צבי קופשיץ זצ"ל התבטא פעם כי הוא הכיר שלושה אנשים שלא היה להם שום 'נגיעות' ביחס לצאצאיהם אחריהם. מרנן: ה'חפץ חיים' זצוק"ל, הגרי"ח זוננפלד זצוק"ל ומרן ה'אלטער' מסלובודקא זצוק"ל! לעולם הישיבות היום יש שייכות ישירה ל'אלטער'?

הגר"י שיינקר: ודאי. מרן הגראמ"מ שך זצוק"ל דיבר על כך הרבה פעמים שלמעשה עולם התורה מבוסס על מרן ה'אלטער'. מרנן בגאונים רבי איסר זלמן, רבי אהרן קוטלר, מרן הגראמ"מ שך עצמו למד בסלובודקא, ישיבת מיר על ידי בנו רבי לייזר יוד'ל, ישיבת חברון, רבי ירוחם ותלמידיו. הוא גם היה שותף להקמת הרבה ישיבות משייכות המפורסמות באירופה ועם כל זאת הוא נשאר בתעלומה.

ידוע שמרן ה'חפץ חיים' זצוק"ל אמר: אני מחבר ספרים ומרן ה'אלטער' יוצר אנשים! שמעתי מידדי הגאון רבי נתן זוכובסקי שליט"א שהקשיב פעם לשיחה בין שני גדולי תלמידי מרן ה'אלטער', אביו הגאון רבי בערל יאנובער עם הגאון רבי אהרן בריסקער (ביאלסטוצקי - חותנו של הגאון המופלא רבי משה שפירא זצוק"ל) רבי אהרן למד גם בראדין, ובין הדברים אמר: כשהייתי בסלובודקא הצלחתי להבין את המשמעות הדקה והעמוקה במשפטו של מרן ה'חפץ חיים'! ובאמת הסבא היה רב רבנן בהעמדת תלמידים בכמות ובאיכות.

מרן ה'אלטער' גם הרחיב את לימוד המוסר בישיבות?

הגר"י שיינקר: ודאי. ישיבה במתכונתה היא מקום לרוממות הנפש, הרוח והלב ובעיקר

היו בחורים שהתווכחו אם מרן ה'אלטער' בשעה שלומד גמרא לומד גם עם תוס' או רק גמרא רש"י... זו היתה אחת מפלאי דרכיו של קדוש ישראל מרן ה'אלטער' מסלובודקא - שלמעשה כל עולם התורה בימינו הוא מפירותיו והוא לעצמו נשאר 'צנוע בתוך הפרסום' הגדרה מפורסמת עליו. (אבל, כשהיה ל'אלטער' צורך נדיר לגלות את תורתו היה פותח את פיו בתורה ו'סביביו נשערה מאד') אגב, מסופר שמלבד הספרים שהיו מונחים על שולחנו, נחו בקביעות על שולחנו ספרי התשב"ץ וילקוט שמעוני.

מרן ה'סבא' לא פנה אף פעם רשמית בשם הישיבה ולא חתם בשמה. מימיו לא הרגיש בעלות על הישיבה. כאשר מינה את בנו הגאון רבי משה זצוק"ל לכהן כר"מ בישיבה, העז אחד התלמידים ושאלו על הנהגה זו. מרן ה'סבא' שלח את המשגיח מרן הגה"צ רבי אברהם גרודז'ינסקי זצוק"ל הי"ד לומר לאותו תלמיד כי היה צריך להתגבר על 'יצר הטוב' שלו כדי להכניס את בנו...

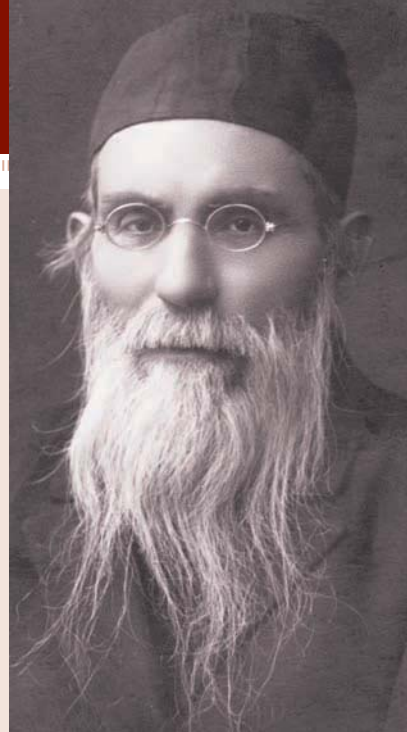
צריכים לדעת שמרן ה'אלטער' מסלובודקא עמל להסתיר את עצם לימוד הגמרא שלו מעיני תלמידיו. סיפר לי הגאון רבי מנדל שיינין שפעם הסתפק מה עושה מרן ה'סבא' בלילות שבת הארוכים, עקב כך בהזדמנות הקרובה שהיה צריך להיכנס בליל שבת לבית מרן ה'סבא' החליט לעקוב אחרי מה שמתרחש שם, הוא הבחין שברגע שפתח את דלת הבית, נשמעה תזוזה בחדר של מרן ה'סבא', הוא הצליח להבחין שמרן ה'סבא' נמלט לצד הדרך ומתכסה בשמיכה חורפית הגדולה שהיתה פרוסה על מיטתו...

הרבנית ראתה והבינה מה ראה הבחור, היא אמרה לרבי מנדל: דער 'אלטער' יושב ולומד לילות שלמים וכשאדם נכנס הוא קופץ מיד למיטה... ידוע שרבי משה מרדכי העיד שמרן ה'אלטער' שלט בכל הש"ס כולו ש"ס ורא"ש על פה והיה בקי בארבעה חלקי שו"ע.

הייתי נוכח פעם שרבי מנדל שיינין הצליח לזעזע את מורינו מרן המשגיח רבי מאיר חדש זצוק"ל. הוא הזכיר לו שבסלובודקא

מרן ה'אלטער' רצה להחדיר מידות טובות!

הגאון הגדול רבי אריה פינקל זצוק"ל ראש פניו תמיד ניכרה האצילות הסלובודקאית

עיקר ה'לב טוב' של המידות הטובות שייך לבין אדם לחבירו, קנאה ותאוה וכבוד וכדומה זה ביחס לבריות, אבל הגמרא אומרת "אמרו צדיק כי טוב" צדיק טוב לבריות הוא צדיק טוב, ואם רע לבריות צדיק שאינו טוב, אבל "אינו טוב אלא תורה" מה זה צדיק שאינו טוב מה התורה שלו?

נבות היזרעאלי רצה לנקום באחאב שהעמיד עליו עדים שקרנים שהעידו שקילל את המלך והרגו אותו ונכסיו הלכו למלך ולקח את כרמו והנביא אמר לו "הרצחת גם ירשת" וכאבו היה גם למעלה בשמיים כי ידע שזה שקר גמור והקב"ה שאל: מי יפתה את אחאב שיצא למלחמה, ונבות אמר אני אצא, והקב"ה שלחו אבל אמר לו: 'צא ממחיצתי' – לא יגורך רע'. הוא היה צדיק גמור אבל על ידו נענש מי שפגע בו והרגו וגזלו ורוצה לנקום ודורש עונש, צריך לגלגל חוב ע"י חייב, למה יצאת

ידוע שאחד הנושאים החשובים שכל שיחות המוסר שלו כל ימי חייו היו סובבים על מידת החסד. לזה הקריש את כל עמלו במוסר להחדיר את זה בלבבות ובזה היה מיוחד באמת. כי בעצם למה זה הכי חשוב הרי כבר ייתא שאומרים כל בוקר "והקרן קיימת לעולם הבא" נמנים כל ענייני החסד ובסוף "ותלמוד תורה כנגד כולם" התורה מעל הכל, אמנם חסד לאברהם אבל עם ישראל מיוחס ליעקב, יעקב שמו ישראל שהיה בחיר האבות והשלים את הכל, התורה והיראה שזה כל האדם למה בחר דווקא במידת החסד ועליה עמד והתמקד.

הרי כל התורה כלולה מבין אדם למקום ובין אדם לחבירו, גם הלוחות חלק אחד כולו בין אדם למקום וחלק שני כולו בין אדם לחבירו ומיד אחרי מתן תורה בפרשת יתרו, התורה מלמדת פרשת משפטים שכולה בין אדם לחבירו – וחסד זה בין אדם לחבירו,

להשליט את השכל על הגוף ובזה מרן ה'אלטער' היה 'נאה מקיים ונאה דורש' לתלמידיו, התורה שהיא העיקר, העיון בש"ס ובפוסקים כשזה יחד עם יראת שמיים, זה נשמת הישיבה! המציאות הוכיחה, שכל התלמידים שהיה להם קשר למוסר החזיקו מעמד גם שהיגרו לאמריקה, ועד ימינו אנו תלמידים שמתחזקים במוסר ויראת שמיים מצליחים. תלמידים מוסריים.

בכנס 'אגודת המוסר' בשנת תש"א סיפר מרן הגר"י סרנא זצוק"ל, כי אחד 'המשכילים' שאל פעם את מרן ה'סבא', למה רבי ישראל השפיע בעיקר על תלמידיו הגדולים שבלאו הכי היו גדולים וצדיקים. יותר נכון היה אילו היה משפיע על השדרות הרחבות של העם?

השיב מרן ה'סבא' ואמר: הקב"ה יהיב חכמתא לחכימין. רק לאנשים גדולים אפשר למסור תורה גדולה ועמוקה. כל מה שהם יעלו מדרגה יותר רמה, יעלו הם את הדור עמם!

אגב, ישבו פעם כמה תלמידי חכמים ודנו בכובד ראש מהי המהות של 'מוסר'. היה שם רבי ישעי' מרדכי לופיאנסקי זצ"ל אביו של הגאון רבי דב לפין זצ"ל מהתלמידים הראשונים בסלובודקא והוא יחד עם רבי צמח שלומוביץ היו השד"רים הראשונים של סלובודקא, והוא אמר להם: בזמן המלחמה נכנסו חיילי השלטון לתוך אחת העיירות וחטפו מכל הבא ליד. באותה תקופה

היה כזה משגיח היו זורקים אותו מכל המדרגות... השיב לו רבי מאיר: לא. אם היום היה רבי שהיה אוהב את תלמידיו כמו שאהב מרן ה'אלטער' את תלמידיו – היה יכול לחנך גם במקל חובלים. רבי יצחק הנהן בראשו.

מרן ה'אלטער' מסלובודקא סייע לתלמידיו בשכל התורה וחכמת היראה להתעלות בכל הנסיגות להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נרכאים! למשל העובדה הבאה אותה שמעתי לפני יותר מיובל שנים מדודי הגאון רבי צבי קופשיץ זצ"ל על מקור ה'הקפות שניות' בישיבת חברון שהיה פעם אחת בתולדות הישיבה בארץ.

מרן ה'אלטער' היה בארץ בסך הכל פעמיים במוצאי שמחת תורה. הוא עלה בסוף חורף תרפ"ה. במוצאי שמחת תורה תרפ"ו ודאי לא נערכו 'הקפות שניות' עקב אבדו של מרן ה'אלטער' על הסתלקות בנו רבי משה פינקל (הדברים כבר התפרסמו על גדלותו של מרן ה'סבא' באותו חול המועד ושמחת תורה) ממילא שהעובדה הזו היתה במוצאי

בישלו עקרות הבית ריבות מפירות הקיץ כדי שיהיה להם ריבה מתוקה לכל ימות החורף. החיילים בלעו עשרות קילו של ריבה מכל בתי העיירה. אחר כך שאלו אותם: מה אכלתם? למה אכלתם? מה זה היה? השיבו הגויים המגושמים: אנחנו לא יודעים מה זה, איננו מושג מה אכלנו, אבל ברור שזה היה משהו טעים ומתוק. סיים רבי ישעי', "אני עוד לא יודע מה זה מוסר, אבל הרי אנחנו מרגישים שזה כל כך מתוק וטעים..."

ישנם עובדות מיוחדות על דרכי חינוכו עם תלמידיו... הגר"י שיינקר: כשהגאון רבי יצחק הוטנר זצוק"ל ישב שבעה על פטירת רעייתו הרבנית ע"ה. נכנסו לנחמו מרן המשגיח רבי מאיר חרש זצוק"ל והמשגיח רבי שלמה וולבה זללה"ה. השיחה קלחה לימים עברו. ימי שבתם יחדיו של רבי מאיר ורבי יצחק ב'כנסת ישראל' בסלובודקא. רבי יצחק סיפר על הנהגתו של מרן ה'סבא' כלפי תלמידיו. עתים גם נהג בהם במקל חובלים. רבי שלמה וולבה הגיב: אם היום

ישיבת מיר מודיעין עילית היה 'דור רביעי' למרן מרן ה'סבא' זצוק"ל ועל לפנינו פרסום ראשון של דברים שנשא ביום הזיכרון לפני כמה שנים

לשליחות לפתות את אחאב צא ממחיצתי "ענוש לצדיק לא טוב".

הטוב הגמור הנצחי של להתענג על ד' טמון בחסד האדם עם הבריות בצדיק שהוא טוב לבריות. וראי שצריך ללמוד תורה, אבל לזכות לחיי הנצח זה רק אם יש גם בין אדם לחבירו שהמידות הטובות 'צדיק טוב' שאוכל פירות בעולם הזה.

מרן ה'אלטער' מסלובורקא רצה וראה חובה לעצמו להחזיר מידות טובות שגולת הכותרת היא החסד בכל האופנים.

בפרשת השבוע מתחילים "כי תקנה עבד עברי" הפרשה נאמרת כאן וחוזרת ונשנית בפרשת ראה עם עוד דינים בעבד עברי, "ויצאה אשתו עמו" שואל רש"י היא לא היתה שפחה, למדו חז"ל שמכלכל גם את אשתו ובניו ובפרשת ראה כתוב שיש אזהרה לאדון "כי טוב לו עמך" שלא יפחית מהעבד אלא שווה לאדון, כקונה אדון לעצמו. אם

יש לאדון כר אחד שייתן לעבד זה הכוונה קונה אדון לעצמו. עבד או גנב כי לא היה לו מה לאכול ושפל ופחות אבל צריך לרחם עליו אחרי שנמכר בגנבתו כבר מתחרט, או שהוא עני מוכר עצמו "כי ימוך אחיך" והאדון הוא בעל רכוש ור' בירך אותו ומכניס העני להיות עבד אצלו צריך כל כך לכבדו ולהחשיבו כאילו הוא אחיו ורעו באותם התנאים זה לבד חסד בלי גבול. איך אדם היה מגיע לזה בשכל של עצמו.

ב'חינוך' כותב במצוות הענקה: משורשי המצווה למען נקנה בנפשנו מידות מעולות יקרות וחמודות ואם הנפש היקרה והמעולה – מה שנקרא נפש אצילית טוב לב כזה זה מה שהקב"ה רוצה ולכן יצר מצווה כזו ששורשה שאדם יקנה את המידות המעולות האלו – נזכה לטוב. אצילות ונדיבות וטוב לב בשלמות כך זוכים לטוב.

הקב"ה ברא את העולם להיטיב לעמו ואמר

להם: תקנו מידות טובות כדי שתהיה לכם נפש טובה ותזכו לטוב שהכנתי לכם. ההדר וההדר של עם ישראל לרחם על מי שעבד אותנו ולתת לו בתורת חסד זה מצווה אחת שנאמרה בתורה אבל התורה כולה תורת חסד שעל ידי העמל והקיום שלה נהפוך את עצמנו לאנשי מידות טובות מי שחי באמונה הזו ממילא מחשיב את הזולת, נדיב לב שמכיר טובה לבורא על כל החסדים ועל עצם החיים שנותן לו אז מה שייך לקנא ולשנוא, הכל הבל בעולם הזה. לכל אחד הקב"ה נותן את הטובה שלו ואת הניסיון שלו מה יש לקנא בזולת, החסד זהו בעצם התורת חסד לטהר את המידות ואז יהיה אהוב להקב"ה ויזכה בטוב הנצחי והשלם. זו היתה עבודתו של מרן ה'אלטער' וזה מה שבן תורה צריך לדעת ולהתחזק במוסר שהקב"ה רוצה טוב, ולימד אותנו להיות נדיב ורחמן. הקב"ה יעזור שנזכה בטוב.

שמחת תורה תרפ"ז.

כידוע התלמידים בחברון זכו לסייעתא דשמיא מיוחדת ומרן ה'אלטער' רווה מהם נחת. באותו שמחת תורה הורה מרן ה'אלטער' לגבאי הממונה על ההקפות שייתן לכל הבחורים ספר תורה חוץ מבחור אחד. הסיבה אחר כך התבררה שמרן ה'סבא' סבר שכל הבחורים התעלו במשך השנה והוא נשאר על מצבו ללא תזוזה לכן לא מגיעה לו הקפה. לקראת זאת החג הבחורים שתו יין והתבשמו והבחור הזה נכנס לחדרו של מרן ה'אלטער' ודיבר בכמה נושאים רוחניים. לשמע דבריו החליט מרן ה'אלטער' שהוא טעה. הבחור כן השתפר במהלך השנה הקודמת. מה עושים? לא נתנו לו הקפה... מיד אמר מרן ה'אלטער' לערוך הקפות שניות, ואמר לגבאי לתת לו ספר תורה, מאותו שיקול של חינוך, עידוד ומסירות של מרן ה'אלטער' לתלמיד יחיד, התקיימו הקפות שניות בישיבת חברון.

ה'שרידי אש' שגם היה מתלמידי מרן

ה'סבא', הוא זכה להיות מיחידי הדור בגדלותם. פעם עברה בעירו קבוצת תלמידי סלובורקא והוא דיבר איתם בתורה ובמוסר. אחרי תקופה שפגש את רבו שאל אותו בחריפות: מה זה סלובורקא? את מי הישיבה מתיימרת להצליח? דיברתי עם תלמידי הישיבה ולא מצאתי בהם גדולות ונפלאות... השיב לו מרן ה'סבא': זיי זיינע ווי אלע? הם כמו כולם. ענה ה'שרידי אש': אמת, הם לא כאחרים בני גילם, והבין מה מרן ה'אלטער' עשה. הגביה את בני הישיבה. גם אם לא כולם זוכים להיות ענקי רוח, אבל כולם מצליחים להיות אנשי רוח או לפחות לטעום קצת מחיי הרוח בישיבה. שמעתי פעם מהגאון רבי זבולון גרז זצוק"ל שאמר בקול: "האר פניך ונוושה" מה נתן לנו מרן ה'אלטער'? הוא האיר אותנו באור פניו ראינו אור! הוא האיר את החשיכה. רבי זבולון סיפר באותו נאום שבאלול תרפ"ד עלו שישה תלמידים ראשונים והגיעו לחברון. באחד הימים עלו מחברון לירושלים הבחור צבי קופשיץ יחד עם עוד אחד

מהקבוצה וכיוון שלא היה לו תפילין הוא דפק על פתח אחד מבתי העיר העתיקה וביקש תפילין לברך ולהניח, בעל הבית התרצה ונכנס לחדרו להביא את התפילין, רעייתו הציצה וראתה את הבחורים עם תלבושתם האירופאית שלא היתה מקובלת בירושלים ולחשה לבעלה: תראה, אי אפשר לדעת כלום, כזה יהודי שעוד מבקש להניח תפילין... רבי הירש קופשיץ הזדעזע מאד והלך בסמטאות ירושלים עם חבירו בכאב עד שפגשו לפתע את סבי שלימים נהיה חותנו רבי שמואל הלל שיינקר והושיטו לו יד לשלום "הנה יש לנו כאן בירושלים מקעלם ומסלובורקא" והוא עודדם וחיזקם.

רבי זבולון גרז אמר באותה שיחה: מרן ה'אלטער' נתן לנו את התחושה שמוזכרת ברש"י על "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" בגבורה גבוהה ומפורסמת, זוהי ההרגשה שבני הישיבה הסלובורקאים הרגישו "ויגבה לבו בדרכי ד'" בגבורה גבוהה ומפורסמת!

יישר כח!

פני שלושים יום הביאה העיתונות את הידיעה המעציבה על דבר פטירתו של המנהל הראשי של ישיבת סלובודקה 'האלטער' כפי שהיה נקרא שמו בפי כל. זכורני: החלטתי לעזוב את הישיבה הסלובודקאית ורציתי שיסכימו לכך גם ראשי הישיבה. נכנסתי אל ה'אלטער' לקבל ממנו ברכת פרידה ולהודיעו כי רצוני לעזוב לזמן מה את הישיבה. הבין תיכף כי בדעתי לעזוב את הישיבה שלא על מנת לחזור. אחד מחברי שעמד ליד ה'אלטער' שאלני: מי יודע אם ברוב הימים לא תשכח את הישיבה? ענה ה'אלטער' בביטחון גמור: "כיוון שהוא דרך פעם על סף בית הישיבה שוב לא ישכח אותה לעולם!" ואמנם צדק ה'אלטער'. שלוש עשרה שנה כבר עברו ובכל זאת עודני מרגיש את החוט המקשר אותי לחיים בישיבה. חוט זה עודנו כה חזק שבמשך כל ימי חי לא יתנני לשכוח את הישיבה. זה היה כוחו של ה'אלטער'. הודות לו היתה ישיבת סלובודקה יחידה במינה.

ישיבה זו יצא לה מוניטין לא רק בשל גדולי התורה שלמדו בה, אלא גם, ובעיקר, בשל תורת המוסר שהתייחדה לה. המוסר בישיבת סלובודקה היה כולו ספוג חיבה, צדק, חסד ורחמים... בני ישיבת סלובודקה, גם אם נעקרו והוטלו לעולמות זרים לגמרי, יזכרו בכל זמן מצוא באהבה ובכבוד את ימי הסתופפם בישיבה ולעולם לא יתחרטו על הרבר הזה, והכל – הודות להנהלת ה'אלטער'.

הנך מחלל שם שמיים...

תלמידי הישיבה היו נבדלים לטובה מתלמידי ישיבה אחרים בנועם מידותיהם

מראה הישיבה כיום בסלובודקא – קיבנה

לפניכם קטע אותנטי בפרסום ראשון שנכתב במלאת שלושים לפטירת מרן ה'סבא' זצוק"ל לפני תשעים שנה על ידי אחד מתלמידי הישיבה שלא פורסם עד עתה והגיע למערכת 'מוסף שבת קודש'. תלמיד אחד מני רבים המתאר מזווית עינו את הרב שהיה אב לתלמידיו

הוא היה כאב

ה'סבא' מחברון"

תלמיד הישיבה הרב שמואל ברוך שולמן זצ"ל כתב ספר דק בשם 'מילי דהספידא' ובו ארבעה הספדים שכתב לזיכרון ארבעה מאורעות. הספר איננו בנמצא ובאדיבות ספריית הרמב"ם קיבלנו העתק ממנו. המאמר השני הוא "לזכרו של ה'סבא' מחברון" בו מתוארת הגעתו של מרן ה'סבא' זצוק"ל לארץ הקודש. כדי לשמור על האותנטיות אנו מצטטים אותו בלשונו:

בחברון עיר האבות היום בהיר וצח, שעת הצהריים הגיעה ועמדה לה החמה באמצע השמיים, השמש עוטה פז, שופעת אור פלאות על הרי חברון הנאים ועמקיה השאננים, האוויר מלא זיו והטבע כולו כאילו שר המנון כבוד לקראת האורח הבא היום בגבולותיה. בחורי הישיבה מלובשים הדר בבגדי שבת המיוחדים שלהם, ובלב טוב ושמה יצאו כמה פרסאות מחוץ לעיר בדרך חברון ירושלים לקבלת פני מנהיגם הסבא קדישא הגרנ"צ פינקל, חג להם היום!

אנו על הכביש ופנינו מול ירושלים, פלחים ערבים מהכפרים מושכים גמליהם ושולחים מבטים והשתוממות על התכונה הרבה וזה לזה מוסרים: "חכים יהוד כביר יאתה אל יום".

הציפייה לרגע המאושר הולכת וגדלה. פתאום חריקות מכונות וצפצוף משרוקיותיהן עולים ממרחקים ומגיעים לאוזנינו. הקהל מתעורר ומתחיל מתכונן בהמולה לקראת קבלת הפנים, עוד מעט ושורה ארוכה של מכונות עומדות על יד שער הכבוד בכניסת הישיבה, כל הקהל כאחד מתפרץ במחאות כפיים סוערות לכבוד האורח הגדול היורד ממקום מושבו במכונית האחרונה. נמוך הקומה בעל זקן קצר ולבן, ועל פניו חלאים מרחף חיוך נעים העולה ממעמקים, עיניו הפקחיות נוצצות מעוצם השמחה שזכה לדרך על אדמת ארצנו הקדושה משאת נפשו מאז. סוף סוף ה'סבא' איתנו!

בין המלווים יש אורחים מוקירי רבנן מנכבדי תל אביב ופני ירושלים וגם מטובי המושבות העבריות, הנה גם פני מכירים וחברים מיישובות שונות שבארץ, שמעו את הבשורה על דבר בואו של ה'סבא' והזדרזו לבוא הנה, הכל נדחקו מתוך אהבה והערצה עצומה להציץ בפני ה'סבא' ולקדם פניו בשלום.

שירה אדירה של "שאו שערים ראשיכם" הרעידה את האוויר משך רגעים מספר, יפה היה המראה! ולא ניתן להישכח.

ה'סבא' עולה על הבימה, הקהל העצום עומד על רגליו בבת אחת ועורך לו מחדש תשואות סוערות. מצטופפים סביבו לשמוע דברו: "כל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה... ארץ ישראל דומה כארון קדש ענקי ואנו חיים ושוכנים כספרי תורות בתוך ארון הקודש" ויהי בהוציאו את המילים האלה מפיו, הוא הזדעזע על מקומו מעוצם ההתפעלות ומרוב התרגשות. שניים מתלמידיו חשים אליו מיד תומכים בידיו מימינו ומשמאלו והוא ממשיך, הולך ונוגע בנקודות הכי עמוקות וחבויות שכלב, ומרים את המסך המאפיל על גנוי הנשמה, חרדים ברטט של קדושה עומדים השומעים נגד משא נפש גאונית שכזו, מיליו ספורות ומדודות, נימי קולו רוגשות ורוטטות וכנשימה כבושה כולעים את דבריו הקדושים על ארמת הקודש.

ועם בואו של ה'סבא' חברונה התחילה תקופה חדשה מזהירה בחיי הישיבה, עמוד האש היה הולך לפנינו ומאיר את דרכנו דרך התורה והיראה ואנו תלמידיו הולכים לאורה. יהי זכרו לנו ולכל ישראל קדוש ומבורך לעד.

והליכותיהם. בהידור המלבושים, בקידוש היש והעלאתו וזיכוכו ברוח התורה והמוסר. מקרה אחד קרה לי שער היום לא שכחתי. זה היה בשנה הראשונה לבואי לישיבה. לומר הייתי בהתמדה רבה. פעם אחת נתתי נעלי לתיקון וכיוון שהייתי חס על ביטול תורה נעלתי ערדליים ופניתי ללכת אל הישיבה. בחצר פגשתי את ה'אלטער' ובראותו אותי בערדלי הזדעזע: הנך מחלל שם שמיים, מה יאמרו הבריות? כך היה ה'אלטער' מקפיד על הניקיון והסדר מבחוץ כעל טהרת הלב וזכות הנשמה שמבפנים. כל מה שדרש מתלמידיו היה הוא עצמו מקיים, השכם והערב לא חדל מלשנן לתלמידיו מצות עשה: "ואהבת לרעך כמוך".

הוא היה לתלמידיו כאב נאמן. כל דבר קטן וגדול לא נעשה בלעדיו. צרת כל תלמיד היתה צרתו הוא וכמוהו גם תלמידיו היו מסורים בלב ונפש לרבם. אין די מילים לתאר לאיזו דרגה הגיעה גם ההתמסרות של כל תלמיד לחבירו. זכורני שפעם חלה אחד התלמידים במחלת הטיפוס. הלכתי עם חבר אל הנהר לחצוב קרח בשבילו. בשוכנו ישבו שם שלשה רופאים מקובנה שהוזמנו. אגב שיחה אמר אחד הרופאים, כי אם נגזר על מי שהוא לחלות מאושר יהיה אם ימצא כאן בישיבה, כי כל ההורים שבעולם לא יוכלו לפעול יותר לטובת בנם החולה ממה שפועלים כאן... ידידות והתמסרות כזאת לא מצאתי בשום חברה אחרת.

אהבת הזולת והכרת עצמו

ומה גדול היה כוחו של ה'אלטער' בתורת המוסר והמידות – מי יוכל לתאר ולספר. שני עיקרים שיווה תמיד לנגד עיניו ועליהם המשיך בעמוד 31

לתלמידיו נאמן

< כיצד הצליח כ"ק ה'בית ישראל' זצוק"ל
לקומם את עדת גור מאפר חורבנה?
< בדור שנוזק ללטיפה חמה, איך הצליח
לבנות תוך הנהגה של יראת הכבוד?
< מתי איפשר לחסידיו להישאר
בחיצוניותם ותבע מהם את דור הילדים
< איך בנה דור של חסידים בסגנון
הקמאי?
< על המשיכה של בחורים מהישיבות
הליטאיות אליו
< ועל הקשר עם גדולי ישראל

"דער פעטער וואס איז געווען פאר א הדוד שדיה עבורנ

במה שנצרך לו ובמה שיוכל לקבל.
אבא - ה'פני מנחם' זצוק"ל אמר לי, שבכל שנות הנהגתו של
ה'בית ישראל', הרגיש שמתקיים בו הפסוק "עם שרידי חרב הלוך
להרגיעו ישראל", בלקטו אנשים שהיו מרוסקים אחרי המלחמה,
ובהתמסרות נפלאה היה להם כאב רחמן בחובשו את פצעי נפשם.
היתה לו משימה ייחודית כשהגיע לארץ, להכניס יראת
שמיים בחסידים, ה'שמועסין' שמסר היו קשים ותובעניים
ברוחניות, איך התקבלו הדברים בדור שבא לאחר השואה,
מה היה הסוד שהצליח בו להנחיל משנתו?
השיחות הללו היו בעיקר לקהל צאן מרעיתו פנימה, ותמיד
לצד התביעה הנוקבת הזכיר שגם מי שנכשל חלילה בדבר מה,
תמיד יוכל לשוב ולהתעורר, והיה מסייע בעדם בכך, והעבודה
העיקרית שלו היתה ביחס אישי ופרטי לכל אחד ואחד כאשר
הוא נצרך, והוא ידע בחכמה יתירה איך לקרב כל אחד.
אתן דוגמא קטנה שתמחיש זאת, כיום בכל בית מדרש יש
מיכל מים חמים שניתן לשתות כוס תה וכדומה לפני התפילה,
בשעות ה'פאר טאגס', בבית מדרשו לא היה במכוון דבר שכזה,
אלא היה אצלו בבית, והיה כיבוד מיוחד שהוא קרא לאותו אדם

רבי זצוק"ל כשהחל לקומם את עדת גור
בארצה"ק, הרי התחיל ממש מאפר להחיות עם
רב, כיצד עשה כן?
את חסידות גור הוא לא הקים ממש מאפס, כי אביו
כ"ק ה'אמרי אמת' זצוק"ל אהב מאד את ארץ ישראל
והיתה תקופה שחשב להיות חצי שנה בארץ וחצי שנה בפולין,
ומחמת לחץ של החסידים הוא נותר בפולין, אבל הוא שלח
כמעט כל מי שרק היה יכול לעלות לארץ הקודש. ובשנת
תש"ח ישנה רשימה של כאלף חסידים שהיו כבר אז! והיתה
כבר ישיבת 'שפת אמת' עם בימ"ד שהוקם קודם לכן.
המיוחד באישיותו של כ"ק ה'בית ישראל' זצוק"ל, שהיתה
לו מה שמכונה בשפתינו 'כריזמה אישית' כשאצלו זה התבטא
במעין כוח שמיימי שמילותיו ומבטיו אכן חדרו עמוקות
כלב חסידיו, וניתן להמליץ על כך את אמרתו של אביו כ"ק
ה'אמרי אמת' זצוק"ל שאמר פעם - "הקם לעבדך אמרתך אשר
ליראתך", דוד המלך ביקש שיהיו לו בפה מילים שכשיאמר
אותם אפילו אם יהיה זה פסוק רגיל זה יעורר את העם, וזה היה
בנוסף לעינו החדה והחודרת, לחנך באופן אישי כל אחד ואחד

**< < < שיחה
ייחודית במעונו
של הגאון רבי
שאול אלטר
שליט"א ראש
ישיבת שפת
אמת ואחיינו
של כ"ק ה'בית
ישראל' מגור
זצוק"ל במלאת
ארבעים שנה
לסילוקו**

מונז א' רבי ו רבי

ה'בית ישראל' בשעה לא מקובלת, והרי היו לו שעות קבלת קהל סדורות, אמר לו הרבי בנימה של תקיפות – "הרי יש זמנים לקבלת קהל!?" וכשהבחין במצוקת נפשו שניכרה על פניו, מיד קרא לו להיכנס וישב עמו זמן ארוך לסייע בעדו.

ההתנהלות הקפדנית שלו היתה בבחינת 'זרוק בהם מרה' לטובת החינוך והקירוב שלהם ליראת שמיים. הסוד שלו היה שידע מה הוא יכול לדרוש מכל אחד, ולכן דרש בהתאם לראייתו המיוחדת.

עדת גור היתה 'בריאה מחודשת' אחרי השואה, היו רבים שלא היו לבושים בדרך החסידית בכלל, ומכל המינים נהרו אליו והוא הצליח לטפח את 'גאוות היחידה' שלהם, איך עשה זאת?

היו הרבה שגרירים שלו בישיבות הליטאיות כדי להעלות בחור הראוי וזקוק להתקשרות אליו, לקרבו לשיחה אישית עמו, ולא שחיפש דבר מה לעצמו. הוא קירב המון יהודים אף לאחרים, היו אדמו"רים שהוא עודד אותם לפתוח חסידות משלהם, וסייע בעדם ככל יכולתו, ולא חיפש להגדיל דבר מה לחצרו.

שיעלה לביתו לשתות כוס תה, וממילא בכך הוא החשיבו, ואז יכול היה להחליף עמו כמה מילים.

זכורני, כבחור צעיר באותה הזדמנות, שכבר בדרך לביתו היה הלב מלא רעדה לעמידה בפני מבטו החודר כליות ולב, מתוך הרהור בתשובה.

ולדוגמא נוספת, בפשיסחה – שגור הינה ענף ממנה, לא אחזו מכל מיני דברים שהיו נהוגים בקרב עדות שונות לעשות עניין מחפצי הצדיק וכדומה, הם היו יותר מעשיים, ואילו אצל הרבי ב'הושענה רבה' הוא עשה עניין גדול, וכולם נדחפו לתפוס עלה מהערבות שהוא חבט בקרקע ביום מסוגל זה, ופעם שאלתי אחר מגדולי מקורביו, הרי אצלנו לא אחזו כל כך מהדברים הללו, ומדוע הרבי נותן שינהגו כך.

ענה לי אותו מקורב, שהרבי זצוק"ל היה 'סוחר' גדול, והוא ידע שבכל דבר שאתה תצטרך אותו אז זה יוצר קשר, ודרכו הוא מבליע את היסודות החשובים, וכך הסכים לכך, בכדי שבאמצעות הדברים הללו יוכל ליצור קשר ולהוביל את האברכים בדרך הנכונה.

רק אתמול סיפר לי יהודי ת"ח, שבהגיעו למעונו של כ"ק

ב"ק ה'בית ישראל' זצוק"ל
ומאחוריו הנער דאז,
היום הגאון רבי שאול
אלתר שליט"א

לבוש כאחד החסידים, והרבי לא נתן לו, מסתמא ידע שאולי יהיה אכפת הרבר לאביו ראש הישיבה הגאון רבי משה חברוני זצוק"ל.

הרבי השביל לבנות חסידים קמאיים גם בדור מתעדכן בשלנו, איך עשה זאת?

אכן, הוא ידע היטב לרדת לרמתו של כל אחד. סיפר לי אחד ממקורביו, שפעם הוא נפגש עם נער מחוגי המזרחי, והיה הרבר לפלא איך ידע אפילו לרדת לרמתו ולסגנונו ולהנהגות חייו של היושב לנגדו, כי ידע שבכך יוכל להשפיע דבר מה.

הדרישות הגבוהות היו בעיקר פנימה, ובחוץ הוא השפיע רק על היסודות ממש כמו עיתונות פסולה וכדומה. בגור תמיד היה את האחריות הכלל ישראלית, וגם את שימת היד על הדופק לצרכי הכלל. הרי הקמת עיתון חרדי וייסוד בתי ספר לבנות היו מהפכה של ממש באותם ימים. מספרים, שפעם ישב בחברת כמה ממנהיגי עולם התורה, בהם מרנן הגר"ז סורוצקין, הגר"י סרנא ואחרים, ודיברו מי היה זה שיצר חותם גדול בכלל ישראל, והעלו שמות שונים, והרבי אמר שלדעתו היתה זו הרבנית שרה שנירר ע"ה שחוללה את רעיון הקמת 'בית יעקב', ולעניינינו ברור שעשה מה שצריך לדור, וכשראה בחכמתו שזהו לא כדורות קודמים, ידע להתאים דרכו לרמתם.

מה היתה גישתו לתמורות שחולל בקרב החסידות ובקרב הכלל כולו...

בגור תמיד היה הלימוד דבר מרכזי בסדר יומו של החסיד, הוא השקיע ביחידים שהסתובבו אצלו, הן מחוגים אחרים, כמו הגר"מ שטרנבוך שליט"א, ועוד, שרצה לקרבם ודיברו הרבה בלימוד, וכן בקרב אנ"ש, אבל זה היה בעיקר ליחידים בעלי כישרון שהיה צריך לטפחם.

באופי הוא היה נצר לקוצק, אבל היתה לו האחריות וידע שאם ידרוש את הסגנון הקוצקאי כאן בארץ, לא יהיה לו עם מי לשבת לשולחן, ולכן הוא מיתן הרבה את הסגנון הקוצקאי, וחושן מיחידים שהיה יכול לדרוש מהם הרבה יותר.

הייתי מחדש ומגדיר שלא רק שהיה 'בית ישראל' לחסידים ו'בית ישראל' לכלל, היה לכל אחד ואחד את ה'בית ישראל' שלו, פעם הסברתי על המן שירד במדבר, ומטרתו היתה בכדי שיהיה ליהודים מה לאכול, ומדוע הוצרכו לעשות נס שיוכלו לטעום בו כל הטעמים, וכי נועד דור דעה של מקבלי התורה לפינוקי מאכלים כמו בדורינו, וביארתי שהמן היה מאכל שמיימי, ודבר רוחני כל נפש תופשת זאת אחרת, וכל אדם הוא

ככלל ניתן לומר שבאותם שנים, היהדות התורנית לא היתה כל כך 'מחנאית', וכל הציבור היו ביחד, וכולם עשו בשביל כלל ישראל, ולא היתה כל כך הבחנה שעושה עבורו או עבור אחרים. ולדוגמא כשראה כאלו שאולי מבחינת הכשרונות יתפתחו יותר בישיבות הליטאיות, או שהוריהם רצו בכך, הוא בהחלט שלח אותם לישיבות אלו, לישיבת סלבודקה או פוניבז' וכדומה.

אם ניקח לדוגמא בשנות תש"ח והלאה, בחורים רבים משיבת חברון נקשרו בדמותו, הוא בתחילה נהג שביליל שבת באמירת 'לכה דודי' ישירו זאת בנעימה ארוכה יותר, והיתה מקהלה לכך, ועבור הבחורים היתה זו אטרקציה שבגור יש מקהלה ויש מה לשמוע, והם נמשכו לשמוע זאת, ואחרי שהגיעו לבית המדרש להתענג מכך, הוא כבר ידע בכוחו המיוחד ובחכמתו הרבה למשוך אותם ולהעניק להם מעצמו, וכך חיזקם בדרכו, עד שרבים התקרבו אליו ביותר.

היו מקרים שלמרות שלא נראו בדרך החסידים, הרבי לא העיר להם דבר, אבל אמר להם שיביאו את הילדים בהביטו על העתיד, האם הוא דילג על דור כדי לשמר את הדור הבא? מי שהוא סבר שהוא עצמו לא יוכל להיות חסיד כלבבו, כמו אותם שהגיעו מארה"ב והיו מגולחי זקן, על כל המשתמע מכך, הוא חלילה לא דילג עליהם, אבל ידע שאותם לא יצליח לשנות בערוב ימיהם, ולכן פנה אליהם באומרו שאת הילדים ישלחו אליו.

אתן לכם דוגמא, בישיבת 'המתמידים' בירושלים, הוא החל וייסד את העניין ללימוד מיוחד, למרות שרובם לא היו כלל חסידים שלו. אפילו בתלמוד תורה 'גור' שבו אני למדתי, למעלה ממחצית מהילדים לא היו כלל חסידים גור, אלא מחסידויות אחרות, והוא שם דגש מיוחד על חינוך הצעירים, ולא היה מוותר על כל יהודי באשר הוא.

חכמינו אומרים ש"אין גוזרין על הציבור גזירה שאין הציבור יכולים לעמוד בה", והוא בהנהגתו לימד שגם אין גוזרים על 'היחיד' גזירה שאינו יכול לעמוד בה, ובעינו הבוחנת ידע היטב לבדוק מה יוכל לדרוש מכל אחד, והוא שם על ליבו, כי הוא היה הדופק של כלל ישראל, וכך ידע ליישר אורחותיהם.

כולם ידעו שהוא כתובת לכל דבר שבקדושה, לא היתה אז המחנאות, והחומות לא היו אז כל כך גבוהות, שאם אתה כאן אתה לא שם וכן להיפך, אנשים ידעו שאצלו אפשר לקבל דרכי עלייה, ובכלל בגור לא היו הרבה ישיבות גדולות, היו בס"ה ישיבה או שניים, 'שפת אמת' ו'חידושי הרי"ם' שהוקמו עוד לפניו בזמן ה'אמרי אמת', והיתה ישיבה קטנה אחת, ולכן הרבה שלחו לישיבות בעריהם, ולא הפריע הדבר לחסידים ללמוד בישיבות ליטאיות בעריהם ולקבל ממנו דרכם החסידית, ולא לליטאים ללמוד בישיבותיהם ולבוא לקבל ממנו השפעה חסידית.

ניקח לדוגמא את הגאון רבי שילה רפאל זצ"ל, הוא היה בנו של אחד ממנהיגי המזרחי, אבל ה'בית ישראל', לוקח נפשות חכם, ידע איך לקרב אותו והפך אותו לחסיד נלהב שלו, למרות שנשאר עם הלבוש הליטאי כל ימיו בהוראתו. וכן אצל הגר"מ חברוני זצ"ל, למרות שהיתה תקופה שהוא ביקש להחליף

בי"ק ה'אמרי אמת' ובניו זצוק"ל

**אבא - ה'פני
מנחם' זצוק"ל
אמר לי, שבכל
שנות הנהגתו של
ה'בית ישראל',
הרגיש שמתקיים
בו הפסוק "עם
שרידי חרב ה'לוח
להרגיעו ישראל",
בלקטו אנשים
שהיו מרוסקים
אחרי המלחמה,
ובהתמסרות
נפלאה היה
להם כאב רחמן
בחובשו את פצעי
נפשם.**

ישראל' באשדוד, שערך ביאורים והערות על הש"ס, וכשהיתה מתעוררת לרבי שאלה הלכתית, הוא היה מבקש ממנו לברר זאת ולכתוב תשובה, ואני הייתי תלמיד חבר שלו כבחור צעיר, ואני זוכר שיחדיו ביררנו, כמו השתייה בשבת של תה עם לימון, אם מותר למצוץ הלימון ומה הברכה על כך, וכך ביררנו הדברים ונכנסנו אליו. אני זוכר שהיתה שאלה כשעברו דרך ביהמ"ד לביתו לקבל ברכה, אם איך בכך עושה קפנדריא, ודנו אם השטיבל הוא כבית פרטי וכדומה, וזכורני שהשיח עמי היה בעיקר בלימוד, וכך היה נוהג עם היחידים שראה שיוכלו ללמוד ולגדול בכך, הוא דחף לכך בכל הזדמנות.

הייתי מרמה זאת למגנט, שיש חלק שמתחבר ויש חלק שדוחה, כך היה הדבר אצלו, מצד אחד פחדו וחששו מיראתו, אבל אהבוהו עד מאד, וזה השתלב באופן נפלא.

הרבי היה הרי דוד קרוב, חשו במשפחתיות ביניכם משהו מיוחד?

לא ממש, ידעתי שהוא דוד ונשב לידו בטיש, כי נהוג היה שהמשפחה יושבת בטיש וכדומה סמוך לרבי, אבל הוא היה הרבי המטיל מורא שמיים לכל דבר גם עבורינו. אבא זצוק"ל, למרות שהיה אחיו, הם באמת אהבו מאד והיה ביניהם קשר חזק במיוחד.

אחי הגדול ממני משה בצלאל ע"ה שהיה חולה בלידתו, וסבל כמה שנים ייסורים רבים, ופעם הרבי קרא לאבא ה'פני מנחם' במפתיע, וכובעו לא היה מונח כיאות על ראשו, וראו את קצות שערותיו מקדימה, והיו בהם שערות לבנות למרות שהיה אברך צעיר, והבין שזה מצער גידול בנו הנ"ל, ואז בירכו - אני מבטיחך שעוד יהיו לך ילדים טובים. מסופקני אם בי התקיימה ברכה זו, אבל בשאר אָחי שליט"א בוודאי התקיימה, ועם כל זה היתה האהבה עטופה בעטיפת היראה.

והרבי שלא היו לו כלל ילדים ניכר עליו העצב והקושי?

הוא ידע היטב להסתיר זאת, לעתים בחתונות

יצירה רוחנית אחרת שברא הקב"ה, ולכל אחד יש הצינור שלו איך יקבל את הדברים הרוחניים, ולכן במהותו המן היה מתאים לכל אחד כדרכו, ומזה נבעה סגולתו הגשמית לחוש בו כל טעם. זה מאפיין את אישיותו, שלכל אחד יש הרגשות ייחודיות בלב כלפי הרבי.

אם כך מהו ה'בית ישראל' שלכם באיש משפחה וברבי לחסיד קרוב?

ראשית כל, בשעה שהוא חי לא חשבנו על כך, זהו מסוג הדברים שרק לאחר מכן ניתן להגדיר ולנתח, כי בחייו הוא הטיל מורא ויראת הכבוד, ולא היה הזמן אפילו לחשוב על כך. ואישית אוכל לומר, שתמיד הוא היסב את השיח עמי למשהו לימודי. בילדותי כשקרא לי לכיבוד התה בביתו, היה שואל אותי אם עושים ברכה אחרונה לאחר מכן, כשעוד לא הייתי מודע למחלוקת האחרונים אם עושים ברכה אחרונה על שתייה חמה, ופעמים שהיה שולח דרכי שאלה עמוקה לאבא זצוק"ל ה'פני מנחם', והייתי השליח למשא ומתן ביניהם ברצוא ושוב, ועוד כיוצא בזה.

הוא רצה מאד לחדד את ידיעת ההלכה שהיתה אצלו חשובה מאד, אבא ה'פני מנחם' זצוק"ל סיפר לי, שבתחילת שנות הנהגתו, ה'בית ישראל' היה בא למקום שהוזמן לקידוש או שמחה, והיה שואל בתקיפות אם עישרו כראוי וכדומה. ואבא זצוק"ל שאלו, שהרי ה'אמרי אמת' זצוק"ל למרות זהירותו הרבה בהלכה נזהר בכבוד בעל הבית ולא שאל בצורה כזאת, ה'בית ישראל' לא ענה לו, אבל אבא אמר לי, שמאוחר יותר הוא הבין שהדור בימינו צריך להפנים את הזהירות בהלכה שיהיה עיקר בהליכותיו.

דוגמא נוספת אציין, אצל חתנים שהיה מופיע בשמחותיהם, כל אחד ידע שהוא חייב ללמוד את ההלכות המצויות, כי הרי הרבי ישאלו על כך, וכך החדיר כמה ידיעת ההלכה חשובה עד מאד.

והוא גם היה זה שדירבן אותי לחלק של להתעסק בלימוד, היה יהודי ת"ח הגרי"מ קנובלוביץ זצ"ל, שהיה מראשי ישיבת 'גור - בית

לא רק שהיה 'בית ישראל' לחסידים ו'בית ישראל' לכלל, היה לכל אחד ואחד את ה'בית ישראל' שלו, פעם הסברתי על המן שירד במדבר, ומטרתו היתה בכדי שיהיה ליהודים מה לאכול, ומדוע הוצרכו לעשות נס שיוכלו לטעום בו כל הטעמים, וביארתי שהמן היה מאכל שמיימי, ודבר רוחני כל נפש תופשת זאת אחרת

דיבר כמעט מלבד באופן אישי. ניטול לדוגמא את מרן החזו"א זצוק"ל, וכי הוא דיבר פעם ברבים! אבל כל אמירה שלו היתה פועלת גדולות, כך אצלו היה הדבר.

אני זוכר את אחד ה'שמועס'ין' האחרונים שאמר – שיעקב שלח את יהודה להורות לפניו, ובמדרש נאמר צא כבוש להם הדרך, ואמר בניגונו – צאו לכבוש הדרך, איזהו גיבור הכובש את יצרו, קשה לבטא זאת במילים, אבל הדברים חדרו לשיתין שבנפש, והם שם גם עשרות שנים לאחר מכן.

היה פעם אדם שהחל להנהיג עדה בישראל,

ובא לשאלני מה היה המיוחד ב'בית ישראל' שהצליח לכבוש הלבבות כל כך, כשחפץ היה ללמוד לעצמו כן. אמרתי לו, שזו לא משנה סדורה שניתן להעביר לאחרים, זוהי אישיות שקיימת או שאיננה קיימת ואז לא תעזור כל דרך שהיא להצליח בכך. וכך האישיות שלו גרמה להימשך אחריו מאד, ומה שלקח המקל של יראה לכך, תמיד דייקתי במימרתו של אבא שאמר לי כי הטיל אימה יתירה על הציבור לשם שמיים, ותמיד דקדקתי, מהי 'אימה יתירה' אם היא נצרכת אז אינה יתירה, אלא שלעתים צריך לעשות משהו יותר בכדי להגיע למטרה.

בפולין היו דמויות ה'קומנרנט' ובכל 'שטיבל' היה אחד שכזה, והרבי זצוק"ל היה מעין 'קומנרנט' לכלל הציבור, כנראה שכך הצליח להנחיל זאת בדורנו, כך שכל אחד ידע איך להתקרב אליו.

מה היה כוחו המיוחד לפעול בקרב כלל ישראל בצרכי הכלל?

מה שפעל בכלל ישראל היה בעיקר לבצר את החומות וקדושת בית ישראל, הרי לא היו בזמנו מדי הרבה נושאים שהצריכו מעורבות ציבורית. עם זאת הוא היה תל תלפיות לרבים, במיוחד משנת תשי"ז, לאחר פטירת הרבי מבעלזא זצוק"ל, שבאו אליו לברכה ועצה כצדיק הדור.

אבל העיקר בדמותו היתה האחריות לכלל ישראל. פעם הגיע בן שירד מן הדרך, והביא את אביו שהיה חסיד נלהב של ה'בית ישראל' לבית מדרשו בכסא גלגלים, והוא ניגש עם האבא לברכו לשלום, משראה ה'בית ישראל' את הבן שסר מן הדרך, פנה אליו בחמימות ואמר "כיבוד אב אתה מקיים היטב, אבל מה עם אבא שבשמיים, מה אתה עושה עבורו?", הדברים חדרו לליבו, הוא שאל את הרבי מה הוא מבקש ממנו להתחזק, והציע לו כמה דברים והוא קיבל זאת.

אנשים מבפנים יכלו לראות זאת. אבא סיפר לי שכשנולדה אחותי הגדולה אשת גיסי הרב אברהם רב ליפל שליט"א, עשו בשבת קידוש, ובאותה שבת היתה העלייה לתורה לבר מצווה של הרבי הנוכחי, והוא הלך קודם לקידוש, ולאחר מכן לסעודת בר המצווה, והוא מעט התמהמה אצלנו בקידוש, וה'לב שמחה' המתין מעט יותר מהמצופה והבחין שהוא מאחר, וכשבא הרבי, והביע בינו לבינו תרעומת, הרבי התבטא בפניו בכאב – "אני בא משמחה של אח אחד, לשמחה של אח אחד, ולי אין כלום..." היו אלו ביטויים שיכלו להמחיש בפנים את הכאב שהיה בקרבו על כך, אבל לא הראה זאת כלפי חוץ מעולם.

הוא היה בהחלט איש אלוקים, שראשו מגיע השמיימה ורגליו עומדות על הארץ, כי אדם גדול מתקשה לרדת לרמת הפשוטים, וזו היתה הדילמה בקוצק, שהפשוטים התקשו לעמוד בדרך החסידות, אבל הוא ידע שזה צורך השעה ונהג לפיה.

במה היה שונה פעילותו כאן ברבי למה שהיה בפולין?

שם הכל היה מבוסס, ואז החלו ללמוד ב'חידושים' מסודרים ולא אצל בתי המלמדים, ובחורים נסעו לשיבות ברנובויץ ומיר וכדומה, אבל בעיקר ישבו בשטיבלאך והשקיעו בבוקר את לימודם, וה'פארטוגס' למשל שכלל לימוד ארוך לפני התפילה, היה בפולין דבר טבעי, וגם העובדים הרבים ידעו שאת סדר יומם יחלו בלימוד. כאן בארץ הקודש הכל היה אחרת, כי גרו כאן יותר בעלי בתים, ולא היתה האווירה החסידית שהיה בוורשא, ולא היו מרכזים שריתקו סביבם, ולכן הוא הקים זאת מחדש, והוא שם דגש על הלימוד קודם התפילה, וכאן הוצרך להחיות זאת עוד יותר וליצור אווירה חסידית, וממילא התפתחו המוסדות.

איך ניתן להגדיר את מורשתו הכתובה ביחס לקודמו?

ה'שפת אמת' הוא ספר מחשבה עמוק, וה'אמרי אמת' היה בסגנון אחר עם עושר של מקורות חז"ל ואמרות נפלאות, וה'בית ישראל' היה בעיקר ה'שמועס'ין, כשיחה של משגיה שמעורר הלבבות בדברי מוסר, ואמנם כאן מונח ההבדל בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, הרי מי שיביט היום בספריו, על פניו נראה שאין בהם חידושים גדולים, אבל בני הדור ההוא על ידי העיון בספר נזכרים ב'שמועס'ין' כפי שאמרם, וכוחו היה מיוחד בעל פה, כי הדברים היו חיים כל כך ויחד עם הכריזמה והמשיכה שלו, זה בלט במיוחד במה שדיבר בסעודה שלישית, ויש גם מה שהדפיסו לא רשמית את שאמר בקידושים, וגם שם אין הכתוב מראה את כח המשיכה שלו שחיו עם דיבורו זמן רב.

ככלל, הוא נמנע מלדרוש ברבים, והוא השכיל במילים מדורות למצוא מסילה ונתיב לכל אחד, אבל לקהל שלו לא

מזמנו להתעניין בשטויות שלי..."

"כשיצאתי הרגשתי כתינוק שנולד ממש, ושתי הדרכות יסודיות קיבלתי אז, האחת, כאשר שאלני אם יש לי חברים טובים, ועניתי בנימה של 'פשיטא', הרי היום אני לומד בישיבה קדושה, ועל כך העיר והזהיר – 'דע לך, שאפשר שיהיה בחור עם פאות ארוכות כאלו (כשהצביע על פאותיו), ובכל זאת מקולקל..." והשנייה, כאשר לבסוף פטרני לשלום, אמר, שהאמצעי לזכות לטהרת המחשבות, הוא להשקיע הראש בלימוד התורה.

כך החלה ההתקשרות. בפעם הבאה שבאתי לשבת, נקראתי אליו לביתו בליל שבת אחרי ה'טיש' לשיחת ההיכרות, ומאז חשתי כאחד מבני החבורה...

ופעם נוספת שזכיתי לס"ד לענות כראוי לשאלה בלתי צפויה ממנו, כאשר באתי בפעם הראשונה לשמחת תורה, ואני עדיין בחור בישיבת 'סלבודקה' בב"ב, כאשר נכנסתי לקבלת שלום, שאלני לסיבת בואי, וכאשר עניתי שבאתי לשמחת תורה, שאל מיד – האם בישיבה אין תורה? לרגע נבוכתי, כי לא רציתי להתבטא באופן שימעט מאווירת הישיבה, ואז נפלטו ממני המילים "אני רוצה להיות כאן..." הוא התבונן בי רגע קט ופטרני לשלום. הרגשתי שהקשר עמו הוכפל, עם קבלת ה'הצהרה' שלי, והוא נהיה בר קיימא... ולאחר זמן כששאלני על מצבי הרוחני, השבתי "צריך סייעתא דשמיא", מיד השיבני – "קודם כל צריך סייעתא דארעא". ובפעם השנייה כשעניתי לכך "בעסער", השיבני – "איז נאך נישט גענוג" (זה לא מספיק), ובשלישית כששאלני ואמרתי "בסדר", באה האזהרה – "הפיגול חוזר ונעזר..."

לימים הבנתי שאלו ג' יסודות שהנחה תמיד את הבחורים שביקשו להתחזק. א. לא לחכות לס"ד באפס מעש מעצמנו. ב. לא להסתפק בהצלחות חלקיות אלא להתמיד בשאיפה לשלימות. ג. גם כאשר מצליחים להתגבר, צריך לעמוד על המשמר ולא להיתפס לאשליות "לי זה לא יקרה שוב".

וכשהייתי אצלו פעם בשבת וזכיתי להיות בקידוש, לאחר שמוג מכוסו לגביעים קטנים, וניגשתי בתורי לקחתו, אירע בדיוק והגביע נפל ארצה, מיהרתי להרימו ושמחתי שזכיתי לשמשו, ואז הגיב בתנועת ביטול באמרו – "כאשר גביע נופל אין בכך כלום, כאשר אדם נופל זה גרוע..." וסיים בעברית תוך כדי הושטת הגביע – "לא תיפול". איזו עוצמה של חיזוק בהערה קצרה כל כך.

מה ניתן לספר על הקשר המיוחד שהיה לו עם רבני ספרד למשל?

לאו דוקא הם, הוא היה קשור במיוחד עם כל גדולי ירושלים שהיו מעטים וחשובים, והיה אדם ערני לכל הנעשה בירושלים, זאת משום שהיה הולך ומטייל השכם בבוקר ברחובות העיר, וכך סובב אף בבתי הכנסת לפנות בוקר, כשהיה מגיע ל'שטיבלאך' לראות מי לומד וכמה, ובכלל רבני ספרד אף הם התקשרו עמו כרבני ירושלים.

הוא נודע כמי שהשגיח על המתרחש בעיתון 'המודיע', מה ראה לנכון להתערב כל כך?

היו מביאים לו יום את העיתון, והעורך הרח"מ קנופף ז"ל נכנס מידי יום אחרי מנחה לשאול אם יש דבר מה להעיר וכדומה. מלבד זאת הוא מינה יהודי בן עלייה מיוחד הגה"ח רבי אלעזר ביין ז"ל, שהיה מגיע ומבקר לברוק כל התכנים בעיתון. העיתון היה מציאות מסויימת שחייבים זאת להרחיק אנשים מהעיתונות הכללית, שהוא ניהל כנגדה מלחמת חורמה, בעיקר להביא החדשות בצורה מבוקרת, ועם זאת הוא השגיח מאד על התכנים. אציין לדוגמא, שסיפר לי ההרח"מ קנופף ז"ל, שפעם היתה מודעה בערב ראש השנה של חברת החשמל, והיה כתוב בה שהחברה נותנת כוח לישראל... ובלי ר"ה בתוככי כל החסידים הרבים, הוא חיפשו ושאלו, איך כותבים ביטוי שכוה שהם נותנים את הכוח לישראל.

ואיך הצליח הרבי לקרב אף ליטאים בדמותו המיוחדת? יש תיאור מופלא שכתב אחד מאותם אלו שהרבי קירבם, רבי אלחנן פנוש שליט"א, שלמד בתחילה במוסד תיכוני ולאחר מכן ב'סלבודקה' והיה מגיע לימי ה'אלול' לישיבת 'חברון', וכך התקרב לה'בית ישראל', הוא שלח לי תיאור מופלא ששירטט מהקירבה שהבית ישראל קירבו, זה נותן תמונה איך קירב אדם מהחוץ, והצליח למושכו בחמימותו, וכך הוא כותב – "לא אשכח את היום ח" אדר תשח", ישבתי וכתבתי בקיצור את עברי, במוסד תיכוני, תנועת נוער מפדלי"ת מעורבת כידוע, והקשיים שיש לי בגלל עבר זה, (דבר שכשלעצמו נראה לי לפלא, מהיכן היה לי האומץ לפרט זאת, ואני רואה בכך ס"ד), וביקשתי ברכה לחיזוק, ונכנסתי מתוך מחשבה שהפגישה תאריך דקות ספורות, אך לא ידעתי כמה הסיפור שלי קלע לנקודה יסודית, וכך מצאתי עצמי נתון בשיחה מפורטת במשך חצי שעה! ועד היום אני נרעש מהעובדה שהקדיש 30 דקות

כ"ק הרבי זצוק"ל ובני הישיבות הליטאיים שיחה עם הגאון רבי יעקב וויל שליט"א ראש ישיבת 'שערי תורה' ומקורבו של כ"ק ה'בית ישראל'

בשיחה מיוחדת שקיימנו עם הגאון רבי יעקב וויל שליט"א ראש ישיבת שערי תורה, ואחד ממקורביו הגדולים של כ"ק ה'בית ישראל', אנו למדים, שהוא היה זה שהיה שלוחו לקשר בין הרבי לבין הבחורים מיישיבות ליטא שנקשרו עמו, וביקשנו לשמוע מעט על כך.

"בחורי הישיבות הליטאיים" – הוא שח – "ראו בו דמות של ירא שמיים מרבים שיוכל להעניק להם כלי עלייה ביראת שמיים לצד גדלות בתורה וכל דרכי העבודה כפי שקיבלו בישיבותיהם. הוא השתדל לתת להם דוגמא לגדלות בכך. אני זוכר רבים מטובי הבחורים בישיבות הליטאיות שחלקם היו באים בקביעות בלילה, ואחרים מהם אף ישנו אצלי כדי שיוכלו לפוגשו לפנות בוקר בשעה 4.00. עם הגיעם, הרבי קרא להם לבוא למעלה לשתיית הכוסתה, ובאמצע החדר הביט בהם, ובמבטו החד ובזריקת מילים בודדות כאן ושם היה בהם בכדי לתת אותותיו לאורך זמן. רבים מהם אף היו מכניסים לו 'קוויטלאך', ובהם כתבו את מבוקשם, ולזאת הייתי אני שלוחו של הרבי, כשהיה קורא לי ומבקש ממני לנסות ולסייע להם במבוקשם. בשעת מעשה הרבי לא דיבר עם הנותנים, אלא שלח

מאוחר יותר לפעול עבורם, ולמרות הזמן הקצר שהיה בקבלת הפנים כעשרים דקות, בערב בשעה 7 היה עובר על כל ה'קוויטלאך', וכשהיתה לו פנייה מבחור מיישיבה ליטאית, היה קורא לי ומכוון אותי לבדוק בשלומי, ומבקשני – "לך אליו תתעניין ותעזור לו". כך הסתובבתי בישיבות, כל יום בישיבה אחרת, ולמחרת בבוקר הלכנו לרבי והתעניין בכל מה שעשיתי לבחורים שלא הכיר כלל, והוצרכתי למסור, והיה שואל מה נשמע ברחוב... וכששתקתי שאלני אם זה סוד?

אספר דוגמא, כשהרב א. ט. הי"ו שהיה בחור ליטאי בישיבת חברון, השתדך עם אחת המשפחות בגור – רוטבלט, הוא היה הרבה אצל הרבי, והוא רצה שיחליף הלבוש. הגיע זמן החתונה, ובימי ה'שבע ברכות' בא כל בוקר 'פארטוגס' לבית המדרש לרבי, הוריו היו אז בארה"ב, וגם מחמיו לא היתה לו משפחה, ונוצר מצב שערב אחד לא היה לו שבע ברכות. באותו לילה נישא חבירו מחברון, והם סיכמו שיישבו יחד ויעשו ה'שבע ברכות' לשניהם יחדיו בחתונה.

הרבי קרא לי ואמר – "זה לא מוצא חן בעיני, הוא יישב עם ספוריק, והחתן הליטאי יישב עם כובע רגיל, הוא יבלוט בהופעתו ויאפיל במראהו על החתן, וביקשני שאעשה לו 'שבע ברכות' בביתי, וכך הווה, והגאון הגדול רב"מ אזרחי שליט"א – שהיה רבו – הגיע.

מה ניתן אכן להגדיר אודות גדלותו שבה השפיעה אף על בחורים מיישיבות ליטאיות?

אספר לכם, היה לי חבר טוב – רבי שילה רפאל זצ"ל, הוא ניהן בכושר כתיבה, והתקשר מאד עם ה'בית ישראל'. אחרי הפטירה שאלתיו למה אינו כותב ספר על ה'בית ישראל', ואמר לי – "האמת שאי אפשר לכתוב עליו, כי לא ניתן להגדירו, ניסיתי ולא הצלחתי, כמו שלא ניתן להגדיר מהו זרם חשמלי?". כך אצלו היה זה מין חשמל שלא ניתן להגדיר כח השפעתו על הבחורים.

לגביי, קשה לי להשיב על שאלה זו. כמדומני שהיו הרבה גורמים שחברו יחדיו, ובמבט לאחור יכול אני לומר שמשמיים הנחו אותי והצעידו את רגליי היישר לעבר הבית ברחוב רלב"ח, אין לי שום הסבר מדוע העדפתי את ישיבת 'חברון' בשכונת גאולה הירושלמית, הסמוכה למעונו של האדמו"ר זצוק"ל, על פני ישיבת 'פוניבז' הבני ברקית, שעד אז נחשבה ישיבת המשך לבוגרי ישיבת 'קול תורה' כמובן מאליו, ואני הייתי הראשון ששינה כיוון לעבר ישיבת 'חברון', אחרי צעדו רבים, גם אינני יודע את פשר המשיכה נטולת המעצור והבלתי מוסברת לעולם הנגינה שליוותה אותי בימי נעוריי, ובכלל זה גם לקסם הנגינים של חצר גור, נגיני המלחין הנודע הרב יעקב תלמוד ז"ל, משיכה שנעלמה כליל כעבור זמן, לאחר שכבר זכיתי להיות במחיצתו של האדמו"ר זיע"א.

נוסיף לכך היכרות מקרית עם כמה מבני חברות תלמידי ישיבת חברון שהסתופפו בצילו, ביניהם רעי הגאון רבי מרדכי חברוני זצ"ל ת"ח בן עלייה, שהיה לי דמות מופת לחיקוי. לא מתוך התלהבות נעורים רגעית שינתי כיוון בחיי. הייתי כבר בשנות העשרים לחיי, ושנה תמימה מאז דרכו רגליי בחצר גור והייתי יוצא ונכנס בביהמ"ד, עדיין נמנעתי מלהיכנס אל הקודש פנימה. ידעתי שהרבי מכיר אותי ואת שמי ויודע עלי, וכעבור שנה גמלה ההחלטה, וצעדתי בבטחה לבית ברחוב רלב"ח ונעמדתי בתור בחדר ההמתנה. היה זה בערב חג השבועות שנת תש"ך. באתי לבקש ברכה לקבלת התורה. קשה לתאר במילים את ההרגשה שהיתה לי כשהגיע תורי להיכנס אל הקודש, עמדתי מולו ביחידות בפעם הראשונה. עוד בטרם הצלחתי להוציא הגה מפיי, קידמני הרבי בשאלה מלווה בסטירת לחי הגונה, "מה אתה רוצה יענקלה?". זו היתה קבלת הפנים הראשונה. השבתי מה שהשבתי, ולאחר מכן נשאלתי כמה שאלות, קיבלתי ברכה ויצאתי.

ולומד בישיבה, למרות שהכל הורגלו ללכת ל'טיש' אצל ה'בית ישראל', בהיותו בן חו"ל שלא היה מעורב כל כך בהוויה של בית המדרש, (ואז עוד לא הגיעו מארה"ב בנסיעות תכופות כהיום, ליוקר מחירי הטיסה), והבחורים בישיבה רצו למחות ולצאת כנגדו, אך כדרכם באו להיוועץ עם הרבי אם לעשות כן, והוא אמר להם – "חס ושלום, בגלל שהוא לומד שם בבית המדרש יכול אני לשבת כאן בטיש"... והוא ידע לשרר את המסר של חשיבות התורה היטב. ואני מניח שידע גם לשלוח

הוא לא הותיר צוואה אחריו מי ימשיך את מורשתו... אף אחד מאדמו"רי גור לא כתב צוואה, ה'אמרי אמת' היה היחיד שהותיר צוואה את מי למנות אחריו. הוא מינה את אבא לכהן כראש ישיבה, גם כי לבטח ידע שחילו יהיה גדול בהעצמת כוח התורה. ואכן יצאו רבנים ות"ח גדולים מהישיבה. אך בעיקר אלו שידעו להחכים שהתורה היא בראש מעייניהם. אספר לכם סיפור מיוחד, בזמנו כשהגיע הגר"מ שפרן שליט"א ללמוד בישיבת 'שפת אמת', והיה יושב בליל שבת

בשיחה שנערכה עם אחיינו הגדול הג"ר יעקב מאיר אלתר שליט"א: אנו שומעים בין היתר על הקפדתו הגדולה ללימוד התורה של חסידיו:

"הרבי היה עומד בדלת ביהמ"ד, וכשהוא מראה על השעון, היה שואל את האברך על סיבת איחורו ללימודו. בעניין זה היה מספר, שלמרן הגאון רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד נולד בן בעת שלמד במקום מרוחק מביתו, והלך לשאול את רבו מרן ה'חפץ חיים' זצוק"ל אם לנסוע לברית מילה של בנו, השיב לו מרן הח"ח "הלא קיימא לן שיכול אדם לעשות שליח על המילה...", כאומר לו מדוע הוא צריך לנסוע הלא המצווה נעשית גם על ידי אחרים... ואכן כן עשה, והוא נשאר בישיבה לעסוק בתורה. סיים הרבי באמרו – "אם היה קורה סיפור כזה בגור וואלט גור זיך איבערגעדרייט"..." (גור היתה נסערת...), ובוה רצה להשריש כוח ההתמדה בתורה של גאונים מדורות עברו.

על ימי אחריתו של הרבי, הוא מספר – "אי אפשר לתאר גודל ההתקשרות שהיו החסידים דבקים בו. בשנת תשל"א כשחלה אנושות והרופאים התייאשו מלרפאותו, מששמעו החסידים מצבו הקשה לא ידעו נפשם מצער, והתאספו יחד להתפלל ולהבקיע שחקים לבטל הגזירה, והתפללו בהשתפכות הנפש, וזכו שתפילתם בקעה ריקעים וברוך נס ופלא קם ממיטת חליו עד שנתרפא והלך על רגליו. האדמו"ר ה'פני מנחם' אמר אז, "איך האבא הרגשה אז דער עולם האט עהם אויסגיבעטען?" (שעל ידי תפילתם זכו וקיבלו את הרבי חזרה במתנה).

במוצ"ש"ק כשלקחוהו לביה"ח, הרופאים רצו לנתחו ואמרו שאסור לעכב הניתוח, ואילו הרבי הזהירם קשות שלא לנתחו בשום פנים ואופן. שלח ה'לב שמחה' שליח לשאול שאלת חכם למרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שפסק שחייבים לנתח אע"פ שהחולה אינו רוצה בכך, כי הוא ספק פיקוח נפש.

כשהתחילו לנתח ראו שאינו יוצא דם מאזמל הניתוח ויהי הדבר לפלא, עד שהבחינו שיש לו מחלה נדירה מאד בעורקים שאף כאשר ינתחו לא יצליחו לעשות מאומה, הפסיקו לנתח, ואמרו אז הרופאים שאינם מבינים איך לא התפתל בחודשים האחרונים מרוב ייסורים. ובשעות הבוקר ביום ראשון ב' אדר שנת תשל"ז נשבה ארון האלוקים.

א"א זצ"ל הסביר, שבמיתה דומה נסתלק גם הרה"ק בעל ה'שפת אמת' זי"ע, שחלה במחלה נדירה וממנה נסתלק, וביאר הרה"ק ה'אבני נזר' מסוכטשוב זי"ע, כי אמרו חז"ל "כל המבקש רחמים על חברו, והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה", והלא הרבי העתיר והתפלל כל

ימיו על רפואת בני ישראל, ובוודאי נענה תחילה על כל מחלה שהיתה לו, ולכן הוצרך שיחלה בחולי שמעולם לא התפלל עליו, ורק זה היה יכול להשפיע עליו להיות חולה. וכן היה אצל רבינו ה'בית ישראל', שנחלה במחלה שמעולם לא התפלל עליה."

המילים הראשונות ששמעתי ממנו נחרטו בי. הבנתי שהשאלה היא מה אתה בכלל מחפש פה, לא באים לכאן סתם כך, קודם עליך לדעת מה אתה מבקש, תתבע מעצמך, ואז גם תוכל להשיג זאת. עם החשיבה הזאת עשיתי את צעדיי הראשונים בחצר גור.

הרבי נהג כבוד רב במרן ראש הישיבה הגראמ"מ שך זצוק"ל, מידי חג בחג היה שולח לדרוש בשלומו ולברכו לקראת החג על ידי כל מי שרק הזדמן לו, ומרן הגראמ"מ שך היה מגיב באותה מידה של כבוד וחובה. וכן היה לו קשר עם גדולי התורה הליטאים, מרן הגרי"ש ומרן הגרש"ז זצוק"ל במיוחד ועוד.

בחתונת אחיינו הגדול הג"ר יעקב מאיר אלתר שליט"א

המשלוחי מנות מה לשלוח וכיצד ולמי, וכך הראה לו בעקיפין בצורה כה בהירה שאין כל חשש מדיבור עם האישה, זו היתה חכמתו המיוחדת לחנך ולכנות הנהגה נאותה, למרות חריפותו ולהבת הקדושה שבו.

מה היה הקשר המיוחד של אבא זצוק"ל לאחיו ה'בית ישראל'?

אבא זצוק"ל כשהחל להיות ראש ישיבה ב'שפת אמת', החל בשליחויות ממנו ולהיות נושא דברו בפרהסיא. הקשר ביניהם

את השליח להגר"מ שפרן שליט"א שלא ישנה מהנורמה המקובלת.

היה סיפור עם בחור לפני נישואיו, ואביו בא לרבי שהוא חושש שלא יידע לדבר עם רעייתו כי אין להם בנות בבית ולא מכיר כלל דרך השיחה עמם, וה'בית ישראל' בחכמתו אמר שיבוא אליו בערב פורים, והוא לא הבין מדוע דווקא אז, אבל כשהגיע היה זה כשהכינו את המשלוחי מנות בביתו, וכשהוא הגיע אליו, הרבי במשך כמה דקות שוחח עם הרבנית בדבר

**התקיפות שנראתה עליו
היתה סוג של לבוש
חיצוני, בקרבו הוא
היה לב רגיש, ולכן גם
כשהיו כאלו שמעט סטו
מהדרך, אם היה מביע
חרטה ורצון לשוב, היה
מיד נח לרצות, אפילו
בדברים שהיו בנימת
נפשו ממש.**

**למעשי חסד רבים ושונים, ואף בענייני הכלל.
מה זכור לכם מרגעיו האחרונים של הרבי זצוק"ל?**

ההסתלקות של ה'בית ישראל' זצוק"ל היתה די פתאומי, הוא יצא מבית מדרשו בשב"ק פרשת 'שקלים', לאחר תפילת שחרית כשלא היה מסוגל להמשיך עוד. אבא זצוק"ל תיאר לי שכשנכנס אליו, ביקש ממנו שייתן לו יד ויבטיחו שלא ינתחו אותו, אך מצבו היה קשה ורצו לשאול את מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל אם לנתח או לאו, ואכן לבסוף לא יכלו להימנע מהניסיון להצילו בניתוח.

במוצש"ק לקחוהו לבית החולים, כי לא הסכים שיקחוהו בשבת, ולפנות בוקר בהיותו בבית החולים הוא הסתלק לבית עולמו, לא הייתי במקום כי נסעתי עם עוד חבר לבקש רחמים בציון הרה"ק מבעלזא בהר המנוחות, ועד שחזרנו ראינו את כ"ק ה'לב שמחה' זצוק"ל ואבא כ"ק ה'פני מנחם' זצוק"ל בצאתם מבית החולים. כעבור שעה קצרה, הצטרפתי לנסיעתם להר הזיתים לקבוע את מקום מנוחתו במערת בית גור, כשה'לב שמחה' מצביע על המקום הסמוך שלשם יעבירו את אביו ה'אמרי אמת' זצוק"ל, אך לבסוף חזר בו מתכנית העברתו, כידוע.

מה נטלתם מדמותו לדורות לצורך עלייה?

קשה להגדיר אצל הרבי זצוק"ל שלקחו מדמותו משהו מסויים, הרי חסידים רגילים לומר תמיד שכל מה שגדלו היה מכוח הרבי, הן בתורה והן במידות וביראת שמיים, וכך רואים את הדברים כל מי שגדל בצילו. אך בהחלט ניתן לומר שהשפעתו נותרה אצלנו והנחתה אותנו, ותעמוד זכותו לנו לאורך ימים.

היה חזק מאוד, והוא שלחו לייסד דברים רבים, כמו הקמת איחוד מוסדות גור, וביקורים בחו"ל וייצוג של העדה במוסדות שונים לפעול ולדבר.

ה'בית ישראל' עצמו לא היתה דרכו לאסוף הכסף מגבירים, אלא העסקנים בשטח פעלו לבניית המוסדות ובנייני הישיבה, ואפילו הקמת בית המדרש גור ברח' רלב"ח בירושלים, היה בעיקר בדחיפה מהעסקנים שראו צורך הרב. וכך הוקמו המוסדות בכל מקום בהתאם לצרכי הכלל, כשמי שהשתתף בהקמת כל המוסדות היה אבא זצוק"ל, בשם אחיו הרבי ה'בית ישראל'.

גם התרחבות החצר לערי השדה התחיל בערוב ימיו, את ההתיישבות של החסידים בעיר חצור הוא החל, והגידול הגדול בא אחריו.

בהספרו של אבא ה'פני מנחם' זצוק"ל בישיבת 'שפת אמת', במלאות השבעה לסילוקו, התבטא נרגשות ואמר – "זקיני ה'חידושי הרי"ם' אמר על הרבי מקוצק שראה להבת אש קודש, וכפף עצמו כשלושים שנה לפניו. ב"ה זכיתי לראות 'להבת אש חי' וכפפתי עצמי לפניה עשרים ותשע שנה". ואז סיכם באומרו – "ניתן קודם לעצמנו דין וחשבון מה השייכות שהיתה לנו ברבי זצ"ל ומה למדנו ממנו, ומה אפשר להוציא מכך שלא להפסיד שום דבר טוב, מימרא טבא והנהגה טובה, ובטוחני שאם נעשה כן יהא מליץ יושר, שאם כה עמל על כך בעולם הזה ימליץ טוב עלינו בעוה"ב".

מי היו הקרובים שהיה משמשו וקרוביו?

היו לו כמה וכמה מקורבים, הוא היה שולח לכל מקום ופעילות אנשים שונים, רבי יעקב וויל שליט"א ר"י 'שערי תורה', היה שליחו, והוא זה שקירב את הבחורים מישיבת חברון להסתופף בצילו. או לדוגמא הרב רזיאל מינקא שהיה שולחו לנושאים אחרים, ועוד רבים.

מה ניתן לומר על גודל מידותיו?

התקיפות שנראתה עליו היתה סוג של לבוש חיצוני, בקרבו הוא היה לב רגיש, ולכן גם כשהיו כאלו שמעט סטו מהדרך, אם היה מביע חרטה ורצון לשוב, היה מיד נח לרצות, אפילו בדברים שהיו בנימת נפשו ממש. אבא זצוק"ל גם היה שולחו

הוא היה לתלמידיו כאב נאמן

המשך מעמוד 21

ה"שבא" בזקנתו מוקף בתלמידיו

ביסס את שיטתו הגדולה במוסר: אהבת הזולת והכרת עצמו. הרחיבם ופיתחם ומרוחו הטהורה האציל גם על תלמידיו הרבים וכל צעיר בהיכנסו אל ה'אלטער' – יצא אחר כך מזוקק ומצורף שבעתיים, ולא יכול לשכוח לעד את מה שקלטה נפשו באותם ימים מפי ה'אלטער' הקדוש.

כוח עליון, היה לאיש הזה שכונה בפי תלמידיו ה'אלטער'. כאב נאמן ומסור היה לתלמידיו. בבינתו העמוקה היה חורר לפני ולפנים של נפש תלמידיו, ואפילו בשעה שהיה מדבר לרבים, היה נדמה לכל אחד, שרק אליו הוא מתכוון – להסיר עצבות מליבו, לעודדו ולעוררו לחיים של שמחה. מחנך גדול היה האיש! שיטתו בחינוך היתה בעיקרה שיטת הדרכה אינדיבידואלית. הוא הכיר כל תלמיד ותלמיד מקרוב והיה מטפל בהדרכתו, מנחהו בעצתו במסירות אבהית ודבריו מצאו מסילות ללב התלמידים ושתו אותם בצמא. בשיחותיו היה מחזיר בלב שומעיו את השקפתו על הבורא והבריאה, על העולם והאדם ומעורר בהם את הרצון והתשוקה להסתכלות עצמית, להתעמקות פנימית, למעשים טובים למען יהיו ראויים לתואר האדם שנברא בצלם אלוהים ונועד ע"י ההשגחה לתקן את הפגיונות שבחיים. תמצית אחת משיחותיו ששמעתי מפיו אנסה למסור כאן:

יחסי אדם

לא ייתכן יחס כן ואמיתי מאדם לחבירו, אלא אם מרגיש האדם את עצמו ואת חבירו באותו מצב ממש. ידוע, שהעולם הזה צער ושמחה מעורבים בו, ואין שמחה שלמה ואמיתית אלא לעתיד לבוא. לפיכך, אם אתה שמח בשמחת רעך, עליך להצטער בו בזמן על שאין אושרו שלם ושמחתו גמורה.

בשמחת נישואין, שחז"ל הפליגו בגודל המצווה לשמח בהם חתן וכלה, אנו מברכים ואומרים: "שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם" כלומר בשמחתו של אדם הראשון קודם החטא, שכן אז היתה שמחתו שלמה, מפני שעדיין לא ידע את הניסיונות הצפויים לו ואת סכנת החטא הרובצת לפתחו.

תהא אפוא, שמחתך בשמחת חברך מעין השתתפות חברית, ידירותית ברגשותיו ובמצב הנפש שהוא נתון בו בשעה זו. עזור לו לשכוח את הצער והתוגה האורבים לו מאחורי שמחתו. אבל ידוע תדע, כי אין זה אלא לפנינים. למראית עין. בעומק לבך תהא מיצר ומצטער על אושרו הפגום של חברך, על שמחתו המהולה בעצב – והוא לא ידע...

בפטירתו של ה'אלטער' נסתלק אחד מיחירי הסגולה ליהדות העתיקה הצרופה ובפטירתו נחתמה תקופת זוהר שלמה בחיי היהדות, תקופת ישיבת סלובודקה המהוללה.

אדר ב' תרפ"ז

המחלוקת: האם יש איסור 'לפני עיוור' בכעס ובשאר מידות רעות החולקים: חכמי זמננו - בהבנת כוונת מין רבי ישראל מסלנט זצוק"ל

מכבר יהודי בכל מיני כיבוד, ובשלב מסוים הוא מגיע מחמת כך לגאווה, אין לי בעיה, כיוון שאני עשיתי מצוה - "כבוד חברך חביב עליך כשלך", ובמצוות אין 'לפני עיוור'. ואם ההוא נכשל בגאווה, אין עלי איסור.

בנוסח דומה אמר הגר"ח מישקובסקי שליט"א בשם מין הגה"צ רבי מאיר חרש זצוק"ל את דברי מין הגר"ס זצוק"ל: מותר לאדם לכבד את חברו אפילו באופן שיש לחוש שמחמת הכבוד שנותן לו הוא יגיע לידי גאווה. משום שכל אחד מחויב לכבד את השני, וממילא כיוון שזו חובה שכל אדם מחויב לקיים, א"כ לא ייתכן שאדם יימנע מלקיים את החובה שהתורה מחייבת אותו לעשות, מחמת החשש שמא השני ייכשל באיזה מכשול. וכפי, שלעניין הלוואה כאשר אדם לווה מחברו סכום כסף, אין לחוש לאיסור 'לפני עיוור' אם הלווה יקנה בכסף דברים אסורים. כי הוא הלווה לו ועשה מצוה.

איסור 'לפני עיוור' נאמר דווקא במקום שאדם עושה דבר שאינו מחויב בו, שבו נאמרה ההלכה שאם הדבר יכול לגרום לחברו שיעבור על איסור, יש בכך 'לפני עיוור'.

הנפק"מ בין שני הביאורים, האם אפשר לחדש - שאין 'לפני עיוור' במידות מגונות. לפי הביאור הא' אכן אין איסור לפני עיוור, וממילא, גם אם אני מכבד אדם שלא במקום מצווה, והוא נכשל בגאווה, לא עברתי איסור, כי אין 'לפני עיוור' במידות.

אבל לפי הביאור הב', רק לענין כבוד או מצוות אחרות לחברו, רק בהם נאמר הכלל - שכאשר אדם מכבד את השני אין לו לחוש שמא יגיע לידי גאווה. (על פי קובץ "שלמים מציון" היוצא לאור בשכונת 'נחלת משה' בבני ברק).

ג' מאריך בגנות מידת הכעס וכתב: "אמרו חכמים הראשונים כל הכועס כאילו עובר עבדות כוכבים". וידועים מאמרי חז"ל רבים שמגנים מאוד את מידת הכעס. ומדוע אין איסור להכשיל את השני בכעס.

אין לפני עיוור במידות

בשם מין הגר"י מסלנט זצוק"ל אמרו, כי אין איסור לפני עיוור במידות רעות, וכאשר אדם מכשיל את חברו וגורם לו למידות רעות כמו גאווה, כבוד, כעס וכדומה, אינו עובר ב'לפני עיוור'. והביאו הוכחה גמורה לכאורה, מהגמרא הנוכחית, שלכך הותר לרב הונא לעשות מעשה שיגרום לבנו לכעוס, ולא היה לו בכך חשש איסור של 'לפני עיוור'.

ההבנות

כדי להבין את הרעיון של שלילת האיסור 'לפני עיוור' - במידות, נציג שני כיוונים. א. יין לנזיר או אבר מן החי לבן נח - שהם המקור ל'לפני עיוור' - הינם חפצא של איסור, וכאשר אני מושיט יין לנזיר הושטתי לו איסור, וכן אבר מן החי לבן נוח, אבל 'מידות' אינם איסור בעצמותם. ולכן, אין לגבם את האיסור של 'לפני עיוור'.

נרחיב: מידות, תלויים הם ועומדים כיצד משתמשים בהם, לרע או לטוב. הם אינם איסור בעצמם. ולכך, אם הוא נכשל, זו כבר בעיה שלו - של המתגאה או הכועס. אני לא הושטתי לו איסור. נכון שהייתי המסיט, היית המכעיס, אבל לא עברתי על 'לפני עיוור' כי לא הבאתי לו איסור. וזה חידוש. (אפשר גם להסביר בכיוונים נוספים, ואכמ"ל).

ב. רב הונא קיים מצווה, שהיה נחוץ לו לקיימה, הוא בדתו הקדושה - היה זקוק לבחון את בנו. ואיסור 'לפני עיוור' יש רק כאשר אינני מקיים מצוה. ולכן במקרים אחרים, אם וכאשר אני

בגמרא בקידושין דף ל"ב. א' מסופר: "רב הונא קרע שיראי באנפי רבה בריה, אמר איזול איחזי אי רתח אי לא רתח" רב הונא ביקש לנסות את בנו רבה האם הוא כעסן, ולכן לקח בגד שעשוי משיראי שהוא בד מאוד יקר, וקרעוהו בפניו, כדי שהדבר הזה יהא לו הוכחה על מידת הכעס של בנו, כי באופן טבעי מי שיש בו מידת הכעס כשיראה דבר כזה שאבא לוקח מהבית בגד יקר מאוד וקרע ומשחית ללא שום מטרה וללא תכלית, הדבר מעורר בו את מידת הכעס - לכעוס על האב מדוע משחית את רכושו וממונו.

הגמרא מקשה: "ודלמא רתח (ואמר לאבוה מידי בריתיה, רש"י) וקעבר (רב הונא, רש"י) אלפני עור לא תתן מכשול (שגורם לבנו לחטוא, רש"י)". הגמרא שואלת בזאת: כיצד היה מותר לרב הונא לעשות דבר כזה, כי אם באמת יש לבנו מידת הכעס הוא עלול לצעוק ולבזות את האב, ונמצא שרב הונא מכשיל את בנו בציווי של "איש אמו ואביו תיראו", וכיוון שהוא גורם לו לעבור על האיסור, הרי הוא עובר ב'לפני עיוור לא תתן מכשול', ואם כן אסור לו לעשות את הדבר.

מתרצת הגמרא: "דמחיל ליה ליקריה". שרב הונא מחל על כבודו, וההלכה היא שהאב שמחל על כבודו, כבודו מחול. כבר הקשו, שהאב יכול למחול על כבוד, ולא על ביזיון שלו, וכאן הבן היה מבזה וצועק עליו. אך זה כבר נושא בפני עצמו, ואכמ"ל.

אך עדיין קשה. הנה הגמרא עוסקת בכך שרב הונא יכול היה לגרום לבנו לכעוס ולעבור על מצוות כיבוד אב, ועל כך היא מתרצת שלא היתה בעיה של כיבוד אב כיוון שהאב מחל, אבל להיבן נעלם איסור - הכעס. הרי רב הונא מכשיל את בנו בכעס, וכיצד מותר להכשיל בן בכעס. וכי כעס אינו עבירה?! הרמב"ם בהלכות דעות פרק ב הלכה